

Aydınlık

Sayı: 16

İçtimaî, terbiyevî, edebî aylık mecmuadır

Haziran 923

Münderecat

Türkiye ve Sosyalizm Cereyanları

Doktor Şefik Hüsnü

Komünizm ve Hıyanet-i Vataniye

Sadrettin Celal

Kırmızı Güller

Yaşar Nezihe

İnkılâp Kadınları

Leman Sadrettin

Zincir Hatırası

Mevkuflardan biri

Dâhilî Şüun: {Mevhum bir taklib-i hükümet davası – İşçilik âleminde – Kadınlar Halk Fırkası münasebetiyle – Anadolu ve İstanbul işçileri}

Haricî Şüun: Bulgaristan hadısatı

Rosa Luxemburg

İdarehane: Nuruosmaniye Caddesi'nde İkbâl Kırâathanesi ittisalinde

Tevzi mahalli: Babıali Caddesi'nde Çiftçi Kütüphanesi

Fiyatı 10 kuruştur.

Cihan Biraderler Matbaası

Sosyalizm Cereyanları Ve Türkiye

Son birkaç ay zarfında memleketimizin çalışanlar sınıfını müteessir eden pek mühim hadisat cereyan etti. İşçilerimiz, intihabat mücadelelerine savaşmak üzere iken, hiç intizar etmedikleri bir darbeye, bir hakarete maruz kaldılar. Henüz hakk-ı hâkimiyetlerini ne tarzda istimal edeceklerini kararlaştırmaya vakit bulmadan, müthiş ve menfur bir itham altında, serbestî-i hareketlerinden mahrum edildiler.

Bazı gençlerin büyük bir hulus-ı niyetle, hiçbir gizli emel beslemeksizin – belki biraz tedbirsizce ve coşkun bir lisan ile – neşrettikleri Bir Mayıs tezahüratına mahsus beyannameler vesile ittihaz edildi.

Çalışkan halk kitlelerinin, müttehit hareketlerini felce uğratmak için, rastgele onun en can alacak noktalarına hücum edildi. Hadd-i zatında beyanname meselesinin bir cürüm mahiyetinde gösterilmesi bile büyük bir tahayyül gayretine vabeste idi. Şahsın masuniyetini kâfil olan kanunlar ayaklar altında çiğnendi. Zabıta-i siyasiye, bu mesele ile hiçbir alakası olmayan birçok alını temiz şahsiyetlerin huzur ve sükûnunu ihlale cüret etmek derecelerinde işgüzarlıkta ileri gitti. Bu meyanda gerek İstanbul gerek Anadolu işçi muhitlerinde, haklarında büyük bir itimat ve muhabbet beslenen ve yoksul ve orta halli kitlelerin kurtuluşlarının mübeşşirleri addolunan inkılab-ı içtimaî mücahitleri de mahkemelere sevk edildi. O mücahitler ki uzun senelerden beri her türlü güçlüklerle, tehlikelere göğüs gererek, Avrupa emperyalizmine karşı, işçilerimizin mukavemet ve husumet hislerini uyandırmaya çalışmış ve neşriyat ve teşkilatlarıyla, memleketimizde esir yaşamamaya azmetmiş, içtimaî mevkiini müdrük bir işçi hareketi yaratmıştır.

Memleketimizin pek mahdut ve fakir olan irfan âleminde mümtaz bir mevki olan bu inkılap mefkûrecilerine hıyanet-i vataniye isnat edilmesi, yalnız amele sınıfının derin infialini mucip olmakla kalmadı. Bu, bizzat fikrin serbestisine karşı, tavsif edilmez bir tecavüz teşkil ediyordu. Düşüncelerimizin ve kanaatlerimizin neşr ve tamimi hakkı matbuatımızdan nez’ olunmak isteniyordu. Bir kelime ile efkâr-ı umumiye, en mukaddes hürriyetlerimizden biriyle oynandığını sezdi.

Yevmî gazetelerin belli başlı muharrirleri, meslektaşları olan muharrir ve mücahitlerin, içtihatlarından dolayı zindanlara atılmalarından fevkalade müteheyyiç oldular. Ve bazıları fikirlerimize sarahaten muarız oldukları halde, cemiyet efradının, istediği gibi düşünmek, düşündüğü gibi yazmak ve söylemek haklarının her türlü müdafaadan masuniyeti lehinde makaleler yazdılar.

Efkâr-ı umumiyenin bu harareti tezahüratı ve mahkemeden sadır olan muvafık kararı karşılayan alkış tufanı bizleri pek tatlı bir tarzda mütehassis etti. Ve halkımızdaki bu uyanıklık, haklarını büyük bir kıskançlıkla müdafaaya temayülü, yakın âti hakkında kalplerimizi en parlak ümitlerle dolduruyordu. Böyle bir vaziyetin şahidi olmak çektiğimiz sıkıntıları bize çok çabuk unutturdu.

* * *

Gazetelerde intişar eden yazılar ve halkın lisanında deveran eden şayialar delaletiyle bütün gayretlerimize, bu sütunlardaki neşriyatımıza rağmen henüz Türk sosyalistlerinin yakın hedefleri hakkında bir fikir edinilemediğini gördük. Müstakbel iktisadî ve içtimaî inkişafımızı ne şekilde tasavvur ettiğimizi, inkılâbımızın hangi istikamette derinleştirilmesini arzu ettiğimizi efkâr-ı umumiyenin layıkıyla kavrayamadığı aşikâr bir tarzda meydana çıktı. Gerçi biz, bu bahse dair müteaddit yazılarımızda, bu meseleleri muhtelif cephelerden tetkik ve nokta-i nazarımızı, İzmir İktisat Kongresi’ne arz ettiğimiz matbu layihada icmal etmiş isek de bugün daha vazih ve daha etraflı bir tarzda onları teşrih etmek zaruretinin hissediyoruz. Memleketimizde içtimaî inkılap taraftarlarının ne yapmak istediklerini açık bir ifade ile izah ve tespit edecek olursak, artık bize gayr-i varid fuzuli maksatlar, bizim olmayan yabancı

fikirler atf ve isnat edilmesinin; ve daha fecii; bir başmuharririn yaptığı gibi bila-gaye ve bila-maksat sırf bir meyl-i taklit ile hareket ettiğimiz tarzında iddialarda bulunulmasının önüne geçmiş olacağımızı kaviyen ümit ediyoruz.

* * *

Evvela muhtelif sosyalizm cereyanlarına nazaran mevkimizi tayin etmeliyiz. Bu mesaili yakından ve günü gününe takip etmeyenler, çok defa farkına varmadan, yanlış telakkilere düşüyorlar. Bu cümleden olmak üzere ekseriya muhtelif zamanlarda muhtelif memleketlerde icra-yı tesir etmiş fakat tedricen zail olmuş ve tarihe karışmış amele inkılâbı cereyanları, bugün mevcut olanlarla karıştırılıyorlar. Bu tedahül tabii olarak, hal-i hazır vaziyete nazaran ya lüzumsuz yahut şe'niyete tevafuk etmeyen mütalaalara sebebiyet veriyor.

Bu mahzuru defetmek için, bugünkü beynelmilel sosyalizm cereyanlarını kısaca adeta "şematik" bir tarzda tarif edeceğiz. Maksat kendi mevkimizi tayin olduğu cihetle bunların tarihî menşelerine dair uzun izahata girişecek değiliz.

Mütarekeye kadar içtimaî inkılap partileri, aynı bir beynelmilel teşkilat etrafında toplanmış olmakla beraber pek müşevveş bir manzara irae etmekten hâli kalmıyordu. Çünkü gayr-i kabil-i telif kanaatlere malik müteaddit gruplar aynı parti dâhilinde, kendi aralarında mütemadiyen çarpışıyorlardı. Bunların içinde gayet mutedil ıslahatçılar yanında müfrit ihtilâlcilere, tarihî maddecilikten mülhem ilme müstenit akidelere salık inkılâpçılar yanında sosyalizm esasatını siyasî menfaatlerine göre tahrif ve tebdil eden her türlü kanaat ve imandan mahrum siyaset düşkünlerine ve küçük burjuvazyanın mağşuş zihniyetinden kurtulamamış şe'niyetinden ziyade mücerredat ile uğraşan hayalî sosyalizm bakayasına tesadüf edilirdi.

Cihan Harbi neticesi, maskeler berhava oldu. Hayalat peşinde koşanların akılları başlarına geldi. Bir tefekkür veya tecessüs hatası olarak temayüllerine, samimi incizaplarına uymayan muhitlere girmiş olanlar mantiken bulunmaları icap eden teşkilatlara avdet ettiler. İçtimaî kuvvetler ve kıymetler, kendiliklerinden yeni bir tasnife tabi oldular. Yanlışlıkla amele ve inkılap partilerine karışarak onların hareketini güçleştiren burjuva mensupları, kendi sınıflarının kucağına atıldılar. Ve inkılap cereyanlarını boğucu huzurlarından kurtardılar. Bu suretle burjuvazya ve proletarya, sarahaten yekdiğerinden ayrılmış, muhasım iki mütecanis cephe ahz-ı mevki etti.

Amele cephesinde üç cereyan müşahade edilmektedir. Bunlardan her biri, mühim işçi kitlelerini kendine bend etmiş müstakil siyasî ve meslekî teşkilatlara maliktir. Burada anarşist dernekçilerden bahsedecek değiliz. Cemiyetçilikten ziyade ferdiyetçiliği, bir mutlak hürriyetçiliği istihdaf eden, devlet teşkilatına kıymet vermeyen, yalnız istihsal işleri için asgarî ve gayr-i merkezî bir teşkilata rıza gösteren bu akide-i içtimaiyeyi, kemale ermiş sermayedar cemiyetinin vaktinden evvel açılmış bir çiçeği telakki ediyoruz. Anarşizmin fikriyatı bu itibarla bizi pek o kadar alakadar etmez. Esasen derin bir içtimaî ve iktisadî tezebzüb içinde yuvarlanan memleketimizde bunun bahsi bile na-bemahaldir.

Geri kalan iki cereyandan biri sosyalistlik, diğeri komünistlik cereyanlarıdır. Bizim için anlaşılmasına, aralarındaki farkların gösterilmesine şiddetle ihtiyaç olan asıl bu ikisidir.

Komünizmi nev-icad bir şey zannedenler çoktur. Bunların itikadına göre müfrit bir takım ihtilâlciler, ellerinde silâh, bellerinde pala, kana susamış mahlûklar gibi saldırmaya müheyya – Harb-i Umumî'nin mucip olduğu karışıklıklardan bi'l-istifade – ortalığı fesada vermek üzere, bazı siyasî cemiyetlerin etrafında ameleyi toplamaya uğraşmaktadırlar. Servetleri yağma ve garet, sermayeleri

paylaşmak, araziyi taksim etmek gibi aç ve sefillerin hiss-i tamahını okşayacak vaatler de, güya bu mevhum komünistlerin siyasî akidelerini teşkil etmektedir. Bunun ne kaba bir karikatür olduğunu aklı başında olan herkes fark ve temyiz edebilir.

Hakikatte bu iki amele partisini ve beynelmilelini, bizzat vakayiin cereyanı durdurmuştur. Umumun malumu olduğu üzere sosyalist partileri, Harb-i Umumî esnasında, Avrupa'nın belli başlı memleketlerinde, işçi kitlelerini birbirlerine karşı mezbahalara gitmeye teşvik suretiyle, onların kurtuluş davasına hıyanet etmişlerdi. Bu sosyalizm reis ve rehberlerinin burjuvazya ile sıkı ve mütemadi teşrik-i mesaisi onları hıyanetten hıyanete sevk etmişti. Daha muharebeler hitama ermeden, her tarafta bu hayâsızca harekete karşı protestolar yükselmeye başlamıştı. Sosyalizm esaslarına samimi bir tarzda sadık kalan bu zümreler, son harp senelerinde Kienthal ve Zimmerwald'da kongreler akdederek, millî partilerin gayeden inhirafı aleyhinde nümayişlerde bulunmuşlar ve nokta-i nazarlarını ilan etmişlerdi. Ekserisi büyük bir tecrübe ve malumat sahibi olan sosyalist reisleri ve taraftarları, saptıkları giriveden geri dönemeyecek bir vaziyette idiler. Bunlar tabiatıyla, mesuliyetini omuzlarında taşıdıkları hareketlerini, siyasetlerini mazur gösterecek ilmî ve nazarî tefsirlere girişecektiler. Filhakika muarızlarının hücumlarına karşı, kendilerini müdafaa için Marksizm'e müstenit silâhlar imal ettiler. Parti mücadelelerinde ekseriyeti kazanmaya başlayan Zimmerwald inkılâpçılarının, hemen iktidar makamına hücum için, harp neticesi olarak tahaddüs eden şeraitin müsait olduğu iddiasına mukabil bir atalet ve intizar siyaseti ileri sürdüler. İktisadî zeminin henüz, sosyalizmi tatbik için kemale ermediğini; harp faciasından sonra çetin bir vatandaş muharebesine atılmak, memleketlerin büsbütün harabisini mucip olacağını; orduların terhisini müteakip halkın inkılap partilerine gösterdikleri teveccüh ve muhabbet sayesinde, intihabatta kazanmak suretiyle, kan dökülmeksizin maksada vusul mümkün olduğunu ispata çalıştılar. Ve Rus Bolşevikleri'nin iktidara vaz-ı yed etmelerini, Almanya ve Avusturya'da bu yolda kanlı teşebbüslerde bulunulmasını takbih ettiler. Bu sosyalistlerin ve onlarla müştereken hareket eden dernek rüesasının müsait bir vaziyet ittihaz etmemeleri dolayısıyladır ki, beynelmilel müthiş bir inkılâpkâr nümayiş şeklini alması mukarrer olan 1919 Bir Mayıs'ında intizar edildiği gibi umumî grev yapılamadı.

Böylece partiler içerisinde, taze ve faal unsurlarla yeni birer parti teşekkül ediyor; yenileri eskilerden, sol cenahları sağ cenahlardan ayıran uçurum, her vesile ile biraz daha derinleşiyordu. Parlak cümleler, muhteşem nutuklar içinde boğulmak üzere olan sosyalizm yeniden canlanıyor; hitabet yerine fiiliyatı ikame etmek isteyenler gün günden çoğalıyordu.

Eski elebaşlarının uyuşukluğuna karşı isyan edenler 1919'da bir yeni beynelmilel teşkil ederek mensup oldukları partilerden, maziye sıkı bir tarzda merbut olanları ihraç etmeye; kendileri ekalliyette kaldıkları takdirde ise ayrıca müstakil partiler halinde çalışmaya karar verdiler. Bu suretle vücut bulan partiler komünist ismini aldılar.

Bu tesmiyenin sebebi şudur: İnkılâb-ı içtimaî mesleği, muhtelif safahat geçirdikten sonra, her yerde sosyalizm ismini almıştı. Ve sosyalizm, sermayedar cemiyetinin, son hadd-i tekâmülüne varınca, işçi sınıfının inkılâpkâr tazyikiyle, iştirakî bir cemiyet şeklini alması demektir. Sosyalist partilerinin vazifesi, sanayii müterakki memleketlerde müsait bir fırsat zuhur eder etmez, işçi teşkilatlarının müzaheretleriyle, bu inkılâbı vücuda getirmektir. Hâlbuki son harp ve mütareke seneleri zarfında fevkalade müsait vaziyetler tahaddüs etmiş olmasına rağmen bu partiler, müesses hükümetlerle mütemadiyen teşrik-i mesai ederek, burjuvazya idaresini takviyeye hizmet ettiler. Bu sosyalistler, adeta amele sınıfı nezdinde, burjuvazyanın acenteliği vazifesini görüyor; ve kendilerinden kurtuluşlarını bekleyen kitleleri, bizzat onların düşmanları nam ve hesabına avutuyorlardı. Sosyalist tabiri sahte bir yafta mahiyetini almıştı. Bu

nam altında ameleye itimat telkin etmek imkânı kalmamıştı. Bu mülâhazata mebnidir ki sosyalizme sadık kalanlar, fuzulî olarak sosyalist namını taşıyanlarla aralarında bir münasebet olmadığını kaydetmek için, kelimeyi feda etmeye lüzum gördüler. Vaktiyle Karl Marx, sosyalizmin ilmî temellerini bina ettiği zaman, nazariyatını ihtiva eden kitaba Komünist Beyannamesi ismini vermişti. Yeni inkılâpçılar komünist unvanını almakla, bu tabiri ihya etmiş oluyordular.

Gaye itibarıyla komünistleri sosyalistlerden ayıran mühim bir fark yoktur. Her ikisinin hedefi, yoksul halk kuvveti vasıtasıyla içtimaî inkılâbı tahakkuk ettirmektir. Fakat taktikada yani usullerde mühim farklar nazara çarpar. Bu usul farkı da bazı nazarı telakkiyata müstenittir.

Komünistlerin iddiasına göre, burjuva cemiyeti içinde yoksul sınıflara mensup efradın seviyesini yükseltmek, onları layıkıyla şuurlandırmak, kendilerine terettüp eden vazifeyi ifaya muktedir kılmak, bir kelime ile inkılâbın içtimaî şartlarını ihzar etmek imkân haricindedir. Burjuva devlet makinesinin bozukluklarını tamir etmek için ıslahat teşebbüslerine girişmek menfur bir şekl-i idarenin devamına yardım etmektir. Esasen mümtaz sınıflar mahrum sınıfları, öyle ezgin bir halde tutarlar ki, sermayedarlığın tekâmülü, olgun bir meyve gibi burjuvazyanın sukutunu zaruri kılsa bile, bedahete rağmen onun, elinde bulunan maddî vasıtalara güvenerek mevkiini muhafaza etmekte taannüd etmemesi gayr-i kabil-i tasavvurdur. Buna binaen amele sınıfı, iktisadî şerait, henüz bir sosyalist idare tesisine tamamıyla müsait bulunmasa bile, ilk eline geçen fırsattan bi'l-istifade iktidarı ele geçirmelidir. Bu vaziyette tabii derhal sosyalizmin tatbiki mevzubahis olamaz. Fakat en müterakki memleketlerde bile hâkimiyeti ihraz eden çalışan sınıf, muvakkat, ihzarî bir idare tesisine mecburdur. Ancak böyle kendi sınıf hükümetlerinin idaresi altındadır ki, işçi ve köylü sınıfları kendi mukadderatlarını bizzat ele almak için lazım gelen kabiliyet ve ehliyeti elde ederler. Bu hazırlık devresinde mağlup burjuvazyanın son mukavemet teşebbüsleri de tedricen takım olunur. Ancak o zaman hakiki bir sosyalist cemiyet kurmak imkânları hâsıl olur.

Buna mukabil sosyalistler, burjuva idaresi altında ezilenlerin maişet şartlarını gereği gibi ıslah etmek, onları inkılap gayelerine muvafık bir tarzda talim ve terbiye etmek, kabil olduğunu iddia ediyorlar. Kendi vazifeleri, istismar edilenler lehine meclis-i millilere yeni yeni ıslahat kanunları kabul ettirerek, onların sefaletlerini azaltmak olduğu zannındadırlar. Gittikçe daha geniş halk kitlelerinin itimadını kazanarak, intihabatta ekseriyeti temin etmek ve bu suretle iktidara geçmek; ve kimseyi rencide etmeksizin sosyalizmi tatbik etmek imkânına inanırlar. Burjuvazyaı cebir ve şiddetle devirmeye matuf mücadeleyi muzır addederler.

* * *

Karilerimize bir fikir vermek için bu sosyalizm–komünizm münakaşalarını hulasaten izah ettik. Fakat itiraf etmeliyiz ki Avrupa için hayatî bir ehemmiyeti olan bu ihtilaflar, memleketimize nazaran kıymetten ârîdir. Bizde eski ananelere, parlak bir maziye malik bir sosyalist partisi mevcut değildir. Esasen sermayeler hemen münhasıran ecnebilere aittir. Sanayimiz pek geri, sınıf mücadelesi henüz had devresinden pek uzak. Bu itibarla inkılab-ı içtimaî meselesi bizde büyük bir hususiyet irae eder. İki muhalif hizbe ayrılmak mevzubahis bile olmamak lazım gelir.

İçtimaî hareketlerin her memlekette birinci muvaffakiyet şartı halkın samim ruhundan nebean etmeleri ve oranın mahallî hayat icabatını nazar-ı itibara almalarıdır.

Türkiye'nin mevcudiyet şartları ise pek hususi bir manzara arz ederler. Bu şartlara ve halkımızın ahval-i ruhiyesine göre hareket etmek bizim için – faaliyetlerimizin şekilden, nümâyışten ibaret

kalmamasını istiyorsak – bir zarurettir.

Zaman zaman müsellağ hücumlarına maruz kaldığımız ve bir hulul-i muslihâne ile bizi esir etmeye çabalamaktan bir an usanmayan garp sermayedarlarının istilâkâr temayülleri mevcudiyetimizi daimî bir surette tehdit etmektedir. İstiklal-i millimize kasteden emperyalistleri aleyhimize tahrik eden avamilin, Avrupa sermayedarlığının şerait-i hazıra dâhilinde inkişafına medar olacak iktisadî amiller olduğı düşünülecek olursa, kahir ekseriyeti çalışan halktan mürekkep olan milletimizin, bunlara karşı bir tek vücut gibi mücadele etmesi lüzumu tezahür eder.

İtikadımızca bu mücadele harp zamanlarına münhasır olmamalıdır. Kendisine karşı ebedi bir medyun vaziyetinde bulunduğumuz sermayedar Avrupa, bizi girmek üzere bulunduğumuz muslihane mücadele devresinde de iktisadî nüfuzu altında tutmaya çalışacaktır. Diğer bir yazımızda da ısrar ettiğimiz gibi yerli sermayedarlarımızın iktisadî inkişafımız ameliyesine iştirakleri, denize bir damla su ilavesi kabilinden olacaktır. Ve ister istemez bunlar, bir iş yapabilmek için, Avrupa kapitalistlerinin arabalarına asılacaklardır. Bahsettiğimiz iktisadî hâkimiyet mücadelesinde içimizden mahdut bazı kimselerin menafii, zahirî dost ve hakiki düşmanlarımız olan garp sermayedarlarının menafiiyle tevafuk edecektir. Bunlar bazen bilmeyerek, çok defa bilerek, millî gayelerimizi, nispeten ehemmiyetsiz şahsi menfaatler mukabilinde feda etmekten çekinmeyeceklerdir.

Halk Hükümeti vaziyeti hakkıyla tafahhus eder ve millî istitaatımız ve kuvvetimiz nelerden ibaret olduğunu, hayalata kapılmaksızın, takdir ve tespit edecek olursa, mülkiyeti ecnebilere ait vesait ile çalışan, erbab-ı sa' yden ibaret bir milletin vekaletini ifa ettiğini anlamakta gecikmeyecek; ve bu sıfatla iktisadî faaliyetleri efraddan ziyade devletin idare etmesi lüzumuna kani olacak; menfaat-i umumiyeye müteallik işleri kendi inhisarı altına alacak ve hususi teşebbüsleri ve şirketleri, millet teşebbüsünün selameti nokta-i nazarından, sıkı bir murakabe altında tutacaktır.

Bu hususta muvafık gördüğümüz tedbirleri, İktisat Kongresi'ne takdim ettiğimiz layihada madde madde zikretmiştik. Şüphesiz bunlar tetkik ve tahlil neticesi akla varid olanlardır. İş içine girince, yeni tahaddüs edecek vaziyetler karşısında muayyen bazı esasata tevfikân suret-i haller bulmak, idare başında bulunanların dirayet ve kıyasetine kalır.

Memleketimize ait olan bu tahlilî kısmı, ayrıca bir makalede tevsi etmek vaadiyle fikrimizi hülâsa edelim:

Türkiye'de sınıflar ve bir sınıf mücadelesi yok değildir. Yalnız sermayedar burjuvazi sınıfı pek küçük ve zayıf bir ekalliyet ve işçi ve köylü sınıfı ise muazzam bir ekseriyet teşkil ettiği cihetle sınıf mücadelesi, yabancı sermayedarlar ve bunların peykleri vaziyetinde kalan yerli eşraf ve ashab-ı servet arasında cereyan eder ve ekser ahvalde bir millî mücadele şeklini alır. Şimdiye kadar ferdî hanedan hükümetleri bu mücadelede daima sermayedarların – yani millet düşmanlarının tarafını iltizam etmişti. Bu sayede saray ve konak israfatına lazım olan menabii temin ediyordu. Bundan sonra hâkimiyet-i milliyeden iktidar kuvvetini alan Halk Hükümeti sa'yin – yani milletin tarafını iltizam etmeli, bir iş ve bir işçi hükümeti olmalıdır.

Rical-i devlet arasında, İktisat ve Muavenet-i İçtimaiye vekilleri gibi Marksist bir zihniyetle hareket etmeye mütemayil görünen şahsiyetlerin bulunması, hükümetimizin bu yola girmekte tehhür etmeyeceğini farz ettirmektedir.

Biz istiyoruz ki, bu siyaset daha ziyade bir vuzuh kesbetsin ve işçi ve köylü sınıflarıyla çalışan kitleler menafii rehber-i hareket ittihaz edecek hükümet müessesat ve makamatı arasında daha samimi

ve mütekabil bir hiss-i itimat hâsıl olsun.

İnkılab-ı hazırımızı gereği gibi hazmetmek ancak bu sayede mümkün olur. Sanayimizi de bu müddet zarfında inkişaf ettirebilirsek o zaman sosyalizm vadisinde yeni hatveler atmak lüzumu hâsıl olacaktır.

7 Temmuz 923

Doktor şefik Hüsnü

TÜSTAV

Kızıl Güller...

Bu baharın da gülleri ne kadar
–Lekelenmiş şehit kanıyla gibi–
Ateşindi, kızıldı yarabbi!.
Güller oldu bu yıl da çeşmime har.
Sevmedim gülleri bu yıl da yine
Öyle gül isterim ki gülmelidir.
Bana “kardeşlik” hissi vermelidir..
Koklamak güçtür harı gül yerine..
Rüzgârlarla savrulup kâh, kâh;
O kızıl güller hâke kalboluyor...
Bir emel ki açılmadan soluyor...
Olmuyor koklamak nasip eyvah!..
Kırk bahar geçti de hayatımdan
Bir kızıl gül koparmadım hâlâ...
Bir bahar gülleriyle gülse bana
Beklerim hep bunu sebatımdan..
Böyle âlûde-i meşakk ü mihen
Gelecek nev-bahara muntazırım;
Beklerim; beklemekle müftehirim:
“Beşerin kurtuluş” baharını ben..
Yaşar Nezihe

Komünizm ve Hıyanet-i Vataniye

Taklib-i hükümet ve komünizm inkılâbı yapmak teşebbüsüyle müttehem bir takım vatandaşlar; alınlarında hain-i vatan damgası, ellerinde kelepçeler, etraflarında süngülü jandarmalar, cani ve katiller gibi mahkeme huzuruna çıktılar. Hıyanet-i vataniye cürmüyle, yani, yalnız bir ferdin hayatını, malını, namusunu değil belki bütün bir vatanın, milletin hayatını, istiklalini, şeref ve namusunu tehlikeye koymakla itham edilen bu vatandaşlar mahkemede beraat ettiler. Ve efkâr-ı umumiye; Türkiye tarih-i adlîsinde misli görülmemiş tarzda mahkemeye azîm kitleler halinde gelmekle ve cereyan-ı mahkemeyi derin bir heyecanla takip etmekle meseleye karşı büyük bir alaka göstermiş ve beraat kararını meserret gözyaşlarıyla, sürekli alkışlarla, yaşasın avazeleriyle kabul etmekle ve maznunları kucaklamak derecesine varan iltifatlarla bu meseledeki kati hükmünü vermiştir.

Vazifesi, bütün içtimaî vakıa ve hadiseleri ilmî usuller dairesinde tetkik ve tahlil etmek olan (*Aydınlık*) Türkiye tarihinde ilk defa vaki olan ve efkâr-ı umumiyyeyi şiddetle alakadar eden bu meseleyi layık olduğu ehemmiyet ve ciddiyetle teşrih ve tahlil etmek mecburiyetindeyiz.

Her şeyden evvel şu noktayı tenvir etmek lazım:

Hıyanet-i vataniye nedir, hain-i vatan kimdir?

Bunun için de, vatan nedir, bunu anlamak lazımdır. Çünkü ekseriya aynı bir kelimededen başka başka mana çıkarmak kabildir.

Vatanı teşkil eden unsurlar: evvela bütün vatandaşlar sonra vatan toprağı üstünde ve altında bulunan, tabiî ve sınaî bütün servetlerdir. Vatandaşların müşterek sa'yiyle, fedakârlığıyla meydana gelen içtimaî kıymetlerdir.

Hıyanet-i vataniye, bu vatandaşların millî hürriyet ve istiklallerine kastetmek, bütün vatandaşların mal-ı müştereki olan bu tabiî ve sınaî servetleri mahv ve harap etmek veya bunların dâhilî ve haricî düşmanlarımızın eline geçmesine delalet etmektir.

Şu takdirde vatan haini, esrar-ı askeriyyeyi düşmanlara satanlar, onlara casusluk edenlerdir. Servet ve saadetlerini vatandaşlarının esaret ve sefaleti üzerine kuranlardır.

Vatan haini; vatandaşların ekseriyetinin menafiine mugayir hareket eden, şahıs veya zümre menfaatleri için vatandaşları beyhude yere kurban ettirenlerdir.

Bilhassa bugün, vatan haini, vatandaşların, haricî ve dâhilî düşmanlardan, soyuculardan kurtulmak için açtıkları millî kurtuluş mücadelesinde – adalet ve hürriyet düşmanı olan mürtecilere yardım eden bozgunculardır.

Bütün millet emperyalist düşmanların tecavüzüne karşı koymak için hayat ve memet mücadelesi yaparken, memlekette çıkardıkları dâhilî kargaşalıklarla millî kuvveti düşman lehine inhilal ettirmeye çalışan fesat ve nifakçılar, millî hâkimiyeti yıkarak saltanat-ı ferdiye ve derebeylik tarz-ı idaresini tekrar tesis etmeye çalışan mürteciler vatan hainidirler ve bunlar en ağır cezalara bin kere müstahak olmuşlardır.

İşte asıl pençe-i adalete teslim edilecek hainler bunlardır ve vatani kendileri için bir arpalık gibi kullanan bu hak ve adalet ve millet düşmanlarıdır ki millet mahkemesi huzurunda hıyanetlerinin hesabını vermeye mecburdurlar.

Fakat maatteessüf bu hakiki vatan hainlerinin müstahak oldukları cezalara çarpılmadıklarına ve bilakis, milletin kanını emerek, memleketi emperyalistlere çiğneterek kazandıkları servetleri zevk ü sefa

âlemlerinde, Avrupa memleketlerinde sarf etmekte oldukları halde içtimaî inkılap taraftarlarının hıyanet-i vataniye cürmüyle mahkemeye sevk edildiklerine şahit olduk.

Hâlbuki her yerde milletin azîm bir ekseriyetini teşkil eden işçi ve çiftçi kitlelerinin refah ve saadetini isteyen içtimaî inkılap taraftarları vatan haini olamazlar, çünkü vatan bizzat kendileridir. Vatana hıyanet kendi kendilerine hıyanet demektir. Sonra, vatani teşkil eden bütün kıymetler, topraklar, ormanlar, madenler, fabrikalar, mağazalar, şimendiferler, vapurlar, bir kelime ile bütün istihsal ve mübadele vasıtaları, yüzlerce işçi ve çiftçi nesillerinin mütemadi sa'y ve gayret ve fedakârlıkları neticesi meydana gelmişlerdir. Bu itibarla işçiler kendi emekleriyle meydana gelen kıymetleri mahv ve harap etmeyi veya halk düşmanlarının ellerine geçirmeyi isteyecek kadar mecnun değildirler.

Yalnız şurası muhakkaktır ki, bu vatanın en esaslı anasır-ı teşkiliyesi bugüne kadar vatana bizzat hâkim olamamış, vatanın mukadderatı, vatandaşların haricinde ve onlara düşman bir takım yabancı ve gayr-ı mesul kuvvetler tarafından idare edilmişti. Vatanın asıl yapıcıları ve hakiki sahipleri bugüne kadar bu büyük vatan yurdunda birer üvey evlat gibi, birer köşeye sığınmışlar, yurdun fuzulî sahiplerinin, gasıplarının sofralarından dökülen artıklarla geçinmekte idiler.. İşte içtimaî inkılâpçılar; halkın mukadderatına hâkim, öz vatanlarına sahip olmalarını ve emekleriyle bir takım tufeylileri yaşatmaktan kurtulmalarını istiyorlar. Ve bunun içindir ki istilacı emperyalizme ve saltanat istibdadına karşı kıyam eden, hayat ve memmat mücadelesine başlayan geniş halk kitlelerinin başına geçen inkılâpçı burjuvalara müzaheret etmişlerdi. Çünkü uzun istibdat ve tahakküm asırlarının bütün ağırlığı üzerlerine yüklenmiş olan ve emperyalist devletler tarafından ezilen Türkiye'nin sefil ve mazlum halk kitlelerinin kurtuluşu bu millî inkılap hareketinin muvaffakiyetine bağlı idi.

Biz öyle düşünüyoruz – ve zaten başka türlü düşünmeye imkân yoktur ki Hıyanet-i Vataniye Kanunu bu gibi vatan hainlerinin icra-yı melanet etmelerine ve uzun istibdat asırlarından beri milletin başına musallat olan kara kuvvetlerin tekrar canlanmalarına mani olmak için vazedilmiştir.

Hıyanet-i Vataniye Kanunu, millî inkılap hareketini müdafaa ve derinleştirmek için çalışan ve geniş halk kitleleri için hakk-ı hayat istemekten başka bir şey yapmayan hakiki ve samimi vatanperverlere, içtimaî inkılap taraftarlarına karşı değil, belki milletin son silkinmesiyle başından attığı kara kuvvetlere karşı tevcih edilmesi lazım gelen keskin bir inkılap silahıdır... Ve bu silah, ancak iyi kullanıldığı ve hedef doğru tayin edildiği takdirde kendisinden beklenen hayırlı neticeleri verir. Aksi takdirde bizzat kullananlar için büyük tehlike teşkil edebilir.

Muhakkaktır ki inkılâbı yaşatmak ve Misak-ı Millî'yi tahakkuk ettirmek isteyen inkılâpçı burjuvazinin istinat edeceği unsurlar bütün sol unsurlardır. Onları baltalamak bizzat kendi kendini baltalamak, zayıflatmak ve mürtecilere, emperyalistlere kuvvet ve ümit vermektir.

Millî inkılâpçıların içtimaî inkılap taraftarlarına karşı şiddetle tedabir-i zecriye almalarına hem lüzum yoktur, hem bu tedbirlerin; pek büyük fedakârlıklara mal olan kurtuluş harbinin henüz kati muvaffakiyetle hitam bulmadığı ve silahlarını bırakmamış fakat muvakkaten sinmiş olan bütün irtica kuvvetlerinin millî inkılâbı kan içinde boğmak için müsait fırsat bekledikleri şu nazik zamanda, çok zararlı ve tehlikelidir. Türkiye'nin inkılâpçı burjuvaları kara kuvvetlere bu fırsatı vermemeli ve bütün vasıtalarını ve silahlarını inkılâbı muhafaza ve takviye etmek, derinleştirmekten başka bir şey istemeyen içtimaî inkılap taraftarlarına karşı değil, belki onu yıkmak ve eski saltanat-ı ferdiyeyi ve derebeylik sistemini yaşatmak isteyenlere karşı tevcih etmelidirler. Aksi takdirde tarihî vazifelerini yapmamış olacaklar ve büyük bir muvaffakiyetle başladıkları işi tamamlamaya muvaffak olamayacaklardır.

Muhakkaktır ki Avrupa komünist partileri memleketlerinin ve cihanın vaziyet-i umumiyesi icabı, iktidar-ı hükümet için mücadele devresinde bulunuyorlar. Harb-i Umumî afetinden ve Bolşevik İnkılâbı'ndan sonra son günlerini yaşadıklarını hisseden Avrupa ve Amerika burjuva hükümetleri, devre-i hâkimiyetlerini mümkün olduğu kadar uzatmak için bütün kuvvetlerini komünizme karşı seferber haline koymuşlardır. Ve gittikçe kuvvetlenen bu cereyanı ellerinde mevcut kanunî ve bilhassa gayr-ı kanunî (faşizm) bütün vasıta ve silahlarla bastırmaya çalışıyorlar. Esaret ve sefaleti tahammül edilmeyecek bir dereceye varan, tarihî vazifesini idrak eden şuurlu ve inkılâpçı proletarya sınıfı da evvela bu hücum ve taarruzları defetmek sonra bizzat hücum vaziyetine geçmek ve son kati darbeyi indirmek için komünist partilerinin ve Komünist Enternasyonal'inin rehberliği altında sermayedarlara karşı müttehit proletarya cephesi tesisine çalışıyorlar.

Hedefleri doğrudan doğruya bugün irtica ve istibdadı temsil eden ve medeniyetin inkişaf ve terakkiyat-ı müstakbelesine mani olan hâkim burjuvazi sınıfını devirmek ve hükümeti ele almaktır. Bu teşebbüste muvaffak olmaları için iktisadî ve siyasî şerait mevcut olduğu gibi bu harikulade müşkül işi başarabilecek kabiliyette teşekkül ve taazzi etmiş komünist partileri, milyonlarca işçileri sinesinde toplayan amele sendikaları da mevcuttur.

Fakat bizde bu şeraitin hiçbiri mevcut olmadığı gibi tekâmül-i tarihî bizi inkılâpçı burjuvazi ile daha bir müddet beraber yürümeye, geniş işçi ve çiftçi ve fakir halk kitleleri lehine bir takım ıslahat istemekle beraber onun başladığı inkılâbı müdafaaya ve derinleştirmeye ve ancak ondan sonra daha fazlasını yapmaya mecbur ediyor.

Memleketimizdeki içtimaî inkılap taraftarlarını ihtilal çıkarmak, taklib-i hükümet yapmak ve derhal komünizmi tesis etmekle itham edenler; memleketimizdeki içtimaî inkılap taraftarlarının fikirlerinden, komünizm esaslarından ve hatta Komünist Enternasyonalî'nin şark memleketleri hakkındaki tezlerinden tamamıyla bî-haber insanlardır. Eğer bu adamlar sadece (Aydınlık) mecmuasını ve neşrettiği külliyyatı okumak zahmetine katlanmış olsaydılar görececek ve anlayacaklardı ki içtimaî inkılap taraftarlarının bugünkü vazifesi, kuvvetlerini memlekette derhal komünizmin tatbiki gibi mümkün olmayan bir hayal uğrunda israf etmek değil, belki ameleyi şuurlandırmak ve teşkilatlandırmakla beraber millî kurtuluş mücadelesini muvaffakiyetle neticelendirmek için bütün mevcudiyetleriyle çalışmaktır. Çünkü herkesten ziyade hakiki ve samimi bir surette vatanperver olan içtimaî inkılâpçılar herkesten iyi takdir ederler ki millet; na-mütenahi mahrumiyetler ve fedakârlıklar neticesi kazandığı hakk-ı hayatını, siyasî ve iktisadî istiklalini kanımıza susamış emperyalistlerin tecavüz ve taarruzlarına karşı koruyabilmek, bir kelime ile Misak-ı Millî'yi tahakkuk ettirebilmek için her zamankinden ziyade kuvvetli olmak mecburiyetindedir. Ve bu kuvveti inhilal ettirmeye teşebbüs affedilmez bir cinayet teşkil eder.

Bizdeki içtimaî inkılap taraftarları Marksistler böyle düşündükleri gibi Komünist Enternasyonalî'nin bu meselede bizimle hem-fikir olduğunu; Türkiye ve şark memleketleri hakkında kabul edilen tezlerin ve muhtelif kongrelerinde mukarrerat ve beyanatın mütalaasından anlıyoruz.

Sırası geldikçe bu tezleri ve mukarreratı karilerimizin nazar-ı tetkik ve istifadelerine arz edeceğiz.

Bu sefer, Komünist Enternasyonalî şeflerinden Karl Radek yoldaşın bu meseleye dair dördüncü kongredeki beyanatından bazı parçaları dercediyoruz ki bunlar, Komünist Enternasyonalî'nin millî kurtuluş mücadelemiz hakkındaki nokta-i nazar ve vaziyetini göstermeye kâfidir:

“Himayemizi vaat ettiğimiz Türkiye inkılap hareketi, Türkiye halk kitlelerinin mücadelesi, Sevr Muahedesi'ni yırttı. Bütün Garbî Avrupa'nın muvazenesini sarstı. Bu itibarla bu millî inkılâbın cihan

kapitalizminin devrilmesi için büyük bir ehemmiyeti vardır.

Sosyal-demokratlar anlamıyorlar ki garp devletleri şark milletlerini kapitalizmin aleti olarak kullanmaya çalıştıkları içindir ki beynelmilel amele sınıfı onlara yardım etmeye ve onların mücadelesini beynelmilel amele hareketiyle birleştirmeye mecburdur.

Ve Türklerin zaferini Poincaré'nin zaferi olarak göstermeye çalışan şarlatan sosyalistlere karşı: "Lozan Konferansı gösterecektir ki şark, karşısında, cihan kapitalizminin müttehit cephesini bulacaktır. [bir kelime boşluk] Şarkta; harpten evvel Almanya'nın oynadığı rolü oynamak istiyor. Bunun için Fransa Türkiye'yi, Yunanistan'ı mağlup etmeye yardım ettikten sonra, yarı yolda bırakacaktır. Kapitülasyonlar ve malî kontrol meselesinde vaziyeti, İngiliz emperyalizminin vaziyetinin aynı olacaktır. Fransa, nispeten kuvvetli ve şeklen müstakil, fakat aynı zamanda Fransa'nın nüfuz-ı iktisadîsine mani olamayacak derecede kuvvetsiz bir Türkiye'yi [bir kelime boşluk] karşı koymak istiyor.

... Biz, Türk komünistleriyle diyoruz ki: Sizin ilk vazifeniz, müstakil bir fırka halinde teşekkül ettikten sonra, millî kurtuluş mücadelesine zahîr olmaktır. Bugün mevzubahis olan mesele, Türk milletinin istikbalidir. Türk milleti ya kurtulacak yahut cihan kapitalizminin esiri olacak, kapitülasyonların ve murakabe-i maliyenin bütün yükü Türk köylüsünün omuzlarına yüklenecektir. Bunun için biz bugün, Türk komünistlerine diyoruz ki: Maruz kaldığınız takibat ve tevkifata rağmen, zaman-ı hazırın arkasında yakın istikbali unutmayınız. Sizin, büyük bir inkılâbî ehemmiyeti haiz olan Türkiye'nin istiklali için yapacağınız mücadele henüz neticelenmemiştir. Şüphesiz takibat ve tevkifata karşı koyacaksınız, protesto edeceksiniz, fakat aynı zamanda anlamalısınız ki son kurtuluş mücadelesi için zaman gelmemiştir ve sizin inkılâpçı burjuva unsurlarla beraber yürüyeceğiniz uzun bir yol vardır."

Biz kendi kendimize kâfi gelen bir küll olarak değil, cihanın küçük bir cüzü olarak mevki ve vaziyetimizi tetkike, dost ve düşmanlarımızı aramaya ve hatt-ı hareketimizi tayine mecburuz. Tekâmül-i tarihî öyle istedi ki bizim haricî düşmanlarımız bütün mazlum şark milletlerinin ve aynı zamanda bütün cihan proletaryasının düşmanlarıdır. Bu nokta-i nazardan hareket ederek düşündüğümüz takdirde şu neticeye varırız: Yeni Türkiye'nin kurtuluş ve istiklal mücadelesini muvaffakiyetle neticelendirmek için şu suretle hareket etmeye mecburuz.

1- Bütün mazlum şark milletlerinde millî kurtuluş ve istiklal hareket ve cidallerinin inkişaf ve tevessüüne yardım etmek ve bu milletlerle; ezici ve emici emperyalist devletlere karşı müttehit bir müdafaa ve mücadele cephesi tesis etmek.

2- Emperyalizmin hasm-ı canı olan cihan proletaryasının müzaheretini kazanmak.. Bila-tefrik-i cins ve mezhep bütün muztarip beşeriyetin refah ve saadeti, daimî sulhun teessüsü için çalışan şuurlu cihan proletaryasını temsil eden yegâne beynelmilel teşkilat ise Komünist Enternasyonalî'dir.

Türkiye'nin yalnız başına bu inkılâbî başarabilmesi ve muvaffakiyetle neticelendirmesi ve kazanılmış şeyleri muhafaza edebilmesi mümkün değildir. Sadece emperyalist devletler arasındaki ziddiyetten istifade etmek suretiyle bu neticeyi elde etmek kabil olmadığına en kati delil olmak üzere, emperyalistlerin en başta dostumuz! Fransa olduğu halde menfaat ziddiyetlerine rağmen bizim siyasî ve iktisadî istiklalimizi kazanmamıza mani olmak için son Lozan Konferansı'nda aralarında bize karşı ittifak-ı mukaddes yapmalarını gösterebiliriz.

Bu tetkik ve tahlilden çıkardığımız neticeler şunlardır:

1- Bugün bize göre hain-i vatan, milletin dâhilî irtica kuvvetlerinden ve boyunduruğundan

kurtulmak için açtığı kurtuluş mücadelesinde dâhilî ve haricî düşmanlara yardım eden ve binaenaleyh millî inkılâbı tehlikeye düşüren bozgunculardır. Ve Hıyanet-i Vataniye Kanunu bu bozguncuların icra-yı melanet etmelerine karşı vazedilmiştir.

2- Hıyanet-i vataniye cürmüyle mahkemeye sevk edilen gençlerin yegâne cürmü, (Marksist-komünist) olmalarıdır. Hâlbuki en hakiki ve tam manasıyla vatanperver olan Marksistler, vatan meselelerinde itham edilmiş değil, her zaman itham eden vaziyetindedirler. Ve efkâr-ı umumiye; Türkiye tarih-i adlîsinde misli görülmemiş bir alaka ile muhakemeyi takip etmesi ve beraat kararını sürekli ve sevinçli alkışlarla karşılamasıyla hükmünü vermiştir.

3- Türkiye'deki içtimaî inkılap taraftarlarını taklib-i hükümet ile itham etmek çok gülünçtür. Evvela, bu azîm inkılâbı başarabilecek en küçük bir komünist partisi bile mevcut değildir. Sonra Türkiye komünistlerinin bugünkü vazifeleri taklib-i hükümet değil, belki hal-i hazır inkılâbını mürteci unsurların muhtemel tecavüz ve taarruzlarına karşı müdafaa, geniş işçi ve çiftçi ve orta halli halk kitleleri lehine derinleştirmek suretiyle *takviye* etmektir.

4- Yaşadığımız bu inkılap devrinde, yalnız memleketimizin değil belki bütün beşeriyetin bu tarih dönümünde, şüphesiz şedit bir azim ve metanet, fakat aynı zamanda büyük bir ihtiyat ve isabet-i nazarla hareket etmek, indireceğimiz darbelerin hedeflerini iyi tayin etmek, bir kelime ile hakiki dost ve düşmanlarımızı bilerek icraatta bulunmak mecburiyetindeyiz. Aksi takdirde muvaffakiyet imkânından ümidi kesmeliyiz.

Bugün, inkılâpçı Türkiye'nin dâhilî düşmanları saltanat-ı ferdiye ve derebeylik rejimi taraftarlarıdır. Dostları, en başta içtimaî inkılap taraftarları olduğu halde bütün sol unsurlardır. Haricî düşmanlarımız bütün emperyalist devletler, dostlarımız ise kapitalizm ve emperyalizmin hasm-ı canı olan bütün cihan şuurlu proletaryası ve ona erkân-ı harplik vazifesini gören Komünist Enternasyonalî'dir.

Dâhilî ve haricî siyasetimizi, ancak bu hakikatleri göz önünde bulundurarak, tanzim ettiğimiz zaman inkılâpçı Türkiye mücadeleden muzaffer çıkacaktır.

Sadrettin Celal

Zincir Hatırası

İki haftalık mevkufiyet hatıralarımın muhtelif görüşlerden muhtelif safhaları var. Tabiatıyla onları mevzubahis etmeye bu sayfaların tahammülü yoktur. Lakin bu hatıraların bazı kısımları vardır ki herkes tarafından ehemmiyetle telakki olunur; ve herkes tarafından bilinmesi lazımdır. Hatta bu gibi vakalar denilebilir ki hatıra hâkim olan bütün hisleri nefsinde cemedir.

Hiç unutamayacağım: ikinci mahkemeye çıkacağımız günün sabahı idi. Gardiyan elindeki listeden birer birer isimlerimizi okuyor, mahkemeye gitmek için dokuz buçuğa kadar hazır olmamız lazım geldiğini ihtar ediyordu. O dakika arkadaşlar arasındaki sabırsızlık, telaş, giyiniş hareketleri bir yazıya zemin teşkil edecek tuhaf vakalar doludur. Nihayet dokuz buçukta bu gürültü gardiyanın dik ve gür sesiyle nihayet buldu.. Bağıryordu:

– Mahkemeciler... Hazırlandınız mı?.. Haydi!

Bir grup halinde hepimiz bahçede toplandık. On, on beş kişi daha ceraim-i adiyeye maznunları bizim kafileye iltihak etti. Öylece kapının dört basamaklı taş merdivenini çıkararak demir kapıdan girdik. Sağ taraftaki odaya hepimizi doldurdular.. Bu, tevkifhaneden ilk mahkemeye gidişimiz olduğu için tabiatıyla bize karşı ne türlü hareket edileceğini bilmiyorduk. Kendimizi tamamıyla cereyana bıraktık. Buna rağmen arkadaşlarda hiçbir endişe göremiyordum. Bütün bu vekayii sinema filminde seyrederek gibi hepsi gülüyor ve eğleniyordu. Gürültünün fazlalığından mı nedir. Hatta bir iki defa da jandarmanın ihtarını celbettik.

Dışarıda bir zincir şakırtısı koptu. Bir külçe demir tahta masanın üzerine vahşi bir seda ile sukut etti. Aradan beş dakika geçmemiş idi ki dışarıda bir münakaşa başladı. Hepimiz odanın koridora bakan penceresi önüne yığıldık. Bizim koğuşta bulunan iki efendi ile jandarma çavuşu çekişiyorlar. Masanın üstüne gözümüz gittiği zaman meselenin neden ibaret olduğunu anladık.. Masada bir alay zincir ve kelepçeler duruyordu. Jandarma maznunlara kelepçe takmak istiyor, onlar da mümanaat ediyorlar; bir gürültüdür kopuyor.. Bu vaka bizi de düşündürdü. Herhalde bu adamlar, bizi de zincirler ve kelepçelerle sevk edeceklerdi.

Nihayet korktuğumuz başımıza geldi. Jandarma çavuşu dışarıda bağıryordu:

– Haydi.. Bir kumpanyadan olanlar.. Birer birer gelsin bakalım!..

Ağır kapı açıldı.. Birer birer çıkıyorduk.. Her kişi çıktıkça kapı kapanıyor. İyice üstü başı aranyor; jandarmanın şedit ihtarları altında bir köşeye sıra oluyorduk. Arama işi artık bitmişti. Deminki vakadan aldığımız dersle hiç ses çıkarmayarak neticeye muntazır oluyorduk. Akıbet çavuş:

– Şöyle ikişer ikişer gelin, dedi.

Kelepçeler bileklerimize geçti. Bir zincir dahi her çifti birbirine rabt ederek bir kordon teşkil etti. Bizimle beraber gelen diğer on, on beş ceraim-i adiyeye maznunu da bizim kafileye iltihak ettiler. Böylece yirmi, yirmi beş kişilik zincir-bend bir kafile teşkil ediyorduk. Kelepçenin soğukluğu o dakika bileğimden bütün vücudumu istila etti. Artık her iş bitti. İri jandarma çavuşu tekrar gürledi.

– Çek!..

Zincir-bend kafile ağır bir katar gibi harekete geldi. Tevkifhanenin kapısını geçti. Parlak süngülerin taht-ı muhafazasında Sultanahmet Meydanı'nda görüldü. Adliyenin cesim kapısından girdi. Tahta merdivenleri çıktı. Nihayet mahkeme hapishanesi önünde tevakkuf etti.

Hıyanet-i vataniye mevkuflarından biri

Rosa Luxemburg

Kadınlık âleminde az çok şuurulu uyanıklık hareketleri başladığı şu sıralarda bir insanîyet ve saadet dünyası vücuda getirmek için çalışan, didinen, ölen ve öldürülen büyük ruhlu kadınları hemşirelerime, tanıtmak istiyorum.

Bugün, beynelmilel inkılap tarihinin en yüksek ve en fedakâr bir siması olan Rosa Luxemburg'un, hak ve hürriyet mücadelesine hasredilmiş hayatından bahsedeceğim.

Rosa Luxemburg 1780 tarihinde Varşova'da doğdu. Pek genç yaşında, henüz bir mektepli iken, Polonya'da inkılap için çalışmaya başladı. On altı yaşında tevkif edilip Sibirya'ya nefyedilmek tehlikesine maruz kaldığı zaman, kaçıktan başka çare bulamadı. Ve bir fiçı içine gizlenerek Alman hududunu geçmeye muvaffak oldu. Oradan Zürih'e giderek felsefe ve hukuktan doktor imtihanını verdi.

1893'te aynı şehirde toplanan Beynelmielel Sosyalist Kongresi'ne iştirak etti, bu kongrede, sol cenahın mümessili olarak mühim bir mevki ve nüfuz kazandı ve bu mevkiini ölünceye kadar muhafaza etti.

Rosa bütün kuvvetini, emperyalizmin ve militarizmin aleyhinde mücadeleye sarf etti. Alman Sosyal Demokrat Fırkası'na ve İkinci Enternasyonal mensuplarına daha cesur ve daha metin bir vaziyet verebilmek için hayatını feda edercesine çalıştı. 1900 Paris Kongresi'nde, sulh kararlarından, militarizmden, daimî orduların ilgasından bahsettikten sonra cihan proletaryası için bugün bile büyük bir ehemmiyeti olan şu tarihî sözleri söyledi; "Bütün dünya işçileri! Kapitalizme karşı açacağımız son ve katî mücadele için kuvvetlerinizi birleştireceğiniz günü beklerken, askerî ve siyasî irticaa karşı, her günkü daimî mücadeleniz için birleşiniz!..."

Kısa boylu, biraz kamburca olan Rosa, daima fazla meşguldü. Kendisiyle görüşen bir adamın hatırını soracak vakti yoktu. Birisiyle tanıştığı zaman doğrudan doğruya, görüşülmesi lazım olan meseleyi mevzubahis ederdi. Canı sıkıldığı zamanlarda ise, manzara resimleri yapmakla eğlenirdi. Almanya'dan harice çıkarılmak tehlikesine maruz kalınca Doktor Luxemburg isminde bir Alman ile evlendi. Çünkü Almanya'da, sosyalist propagandası yapmak ecnebilere memnuydu ve sosyalist gazetesi okuyan bir ecnebi daima nefyedilmek tehlikesine maruzdu. Rosa bunun için bir Alman'la evlenerek ecnebilikten kurtulmak istedi.

Rosa Luxemburg, sosyalizm hakkında birçok makaleler yazıyordu, fakat propaganda ile fazla meşguliyeti ona kitap yazacak vakit bırakmıyordu. Mecmualarda, gazetelerde çıkan makaleler ve risalelerden başka yazdığı eserler şunlardır: Prusya'da Re'y-i âm için Mücadele, İçtimaî İslahat yahut İnkılap, Umumî Tatil-i Eşgal, Fırkalar ve Sermayenin Birikmesi.

Yazdığı makalelerin en şayan-ı dikkat olanları sol cenah Alman Sosyal-Demokrat Fırkası'nın naşir-i efkârı (Neue Zeit –Yeni Hayat) ismindeki haftalık mecmuada intişar etmiştir.

Bu mecmua; harpten evvel bir Marksist olduğu halde bugün mürtetler sınıfına dâhil olan Karl Kautski tarafından idare ediliyordu. 1905 Rosa Luxemburg tabiatıyla Rus meselelerine alakadar olmaya başladı ve Rus Sosyal-Demokrat Fırkası'nın ıslahat meselelerine ait makaleler yazdı. 1908'de aynı mecmuada Jean Jaures'e hitaben yazdığı açık mektupta, Fransa, İngiltere, Rusya arasındaki ittifakın; arkasında sermayedarlık menfaatlerinin gizlendiği bir maske olduğunu ve Rus irticamın, bu ittifakı, ihtilale mani olacak bir çare gibi kullandığını yazıyordu.

Harb-i Umumî'den evvel belki yirmi seneden beri, Alman Sosyal-Demokrat Fırkası'nın vaziyeti

gayr-ı tabii idi. Çünkü azası müdafaa-i milliye harbi lehinde sosyalist prensiplerini inkâr etmeye kadar varmışlardı.

Biri başında Kautski bulunan inkılâpçılar, diğeri Bernstein'ın idare ettiği revizyonistler olmak üzere iki kısma ayrılan parti, heyet-i umumiyesiyle sağa doğru temayül ediyordu. Bu ayrılış hakiki olmaktan ziyade zahiri idi. Çünkü daha o zaman bile Kautski, Bernstein ve revizyonistler kadar, Jaures ve Fransa'nın parlamentocu sosyalistleri gibi bir uzlaşma siyaseti kullanıyordu. Ağzlarında daima sınıf mücadelesi sözü dolaşan Alman parlamentocu sosyalistleri Fransa'da olduğu gibi, teavün ve aheng-i içtimaîye inanıyor ve kapitalizm cemiyeti içinde içtimaî sulhun teessüs etmesi için çalışıyorlardı.

Fakat 1910'a doğru, daha ihtilal saati çalmadan Almanya'da; İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya'da olduğu gibi bir takım hakiki inkılâpçı gruplar vardı. Bunlar Fransız ve İtalyan sendikalistlerinin fikirlerinin pek fazla taht-ı tesirinde kalmışlardı. İşte Rosa Luxemburg da, bu gruba dâhildi. Ve evleninceye kadar bu grubun münevverler arasında en kıymetli ve şanlı bir mümessili olarak kaldı.

O zaruri bir surette Kautski ve tilmizleri ile mücadele ediyordu.

1910 senesi bidayetinde yazdığı bir makalede umumî tatil-i eşgali en müessir bir inkılap taktiği olarak tavsiye ediyordu. Rosa bu esnalarda yazdığı bütün makalelerinde gayet şedit sınıf mücadelesini, içtimaî inkılâba götürecektir vasıta olarak gösteriyordu.

Parlamentarizm galip geldiği müddetçe sosyalizmin yalnız nazariyatta kalacağını iddia eden Rosa diyordu ki:

Sosyalizm ancak faaliyet sahasına atılmış mücadeleciler bir proletarya sayesinde hakikat olabilir. Kautski Rosa'nın makalelerini kısaltmak veya pek geç basmak suretiyle fikirlerinin intişarına mani olmak istedi ve nihayet bütün bu münazara ve mücadele-i kalemiye, kat-ı münasebetleriyle neticelendi.

* * *

Harp esnasında, İngiltere ve Fransa'da, hakiki inkılâpçılar için hapisten kurtulmak şüphesiz pek müşküldü, fakat Almanya'da imkânsızdı. Spartakist hareketinin dört rehberi de tabiatıyla Kayzer'in zindanlarından kurtulamadılar. Teşrinievvel İhtilali Karl Liebknecht'i hapishaneden kurtarmıştı. Fakat birkaç hafta sonra yine oraya atıldı. Rosa iki defa üst üste hapsedildi. Birinde, harbin ilk senelerinde bazı zabıtları askerlerine fena muamele etmekle itham ettiği için hapsedilmişti, hükümetin daimî takibat ve tazyikatı altında bulunuyordu. 1919'da Franz Mehring'in de hapse atıldığı esnada Rosa tahliye edildi. Ve tekrar (Spartakist Mektupları) namıyla yazılarını neşretmeye başladı. Ve tekrar hapse atıldı. Ancak ihtilal koştığı zaman hapisten kurtuldu. Ve Alman proletaryası arasında inkılâpçı ruh ve zihniyetin tenmiyesine büyük tesiri olan (Spartakist Mektupları)nı neşretmeye başladı ki bu mektuplar tekrar hapse girmesine sebep oldu.

Rosa'nın 9 Teşrinisani 15 Kânunusani zarfındaki hummalı faaliyeti hakkında tafsilat vermeye makalemin kadrosu müsait değildir. Yalnız şunu söylemek istiyorum ki: Rosa'nın son arzusu, 1917 Petrograd İhtilali gibi Almanya'daki Teşrinisani İnkılâbı'nı tamamlayacak olan hakiki ve içtimaî inkılâbın husul bulması idi.

O zaman ameleler hükümeti ele almak için hazırlanmış değildiler ve (Spartakist Haftası) hareketi şüphesiz mevsimsiz olmuştu. 1919 Kânunusani İhtilali, Teşrinisani'de elden kaçırdıkları fırsatı tekrar ele geçirmek isteyen ihtilalci, amele, bahriyeliler ve asker grupları tarafından yapılmış ve Almanya'nın birçok şehirlerinde kendiliğinden vücut bulmuştu. Rosa Luxemburg 30 Kânunuevvel'de irat ettiği nutkunda, yeni

hakiki bir ihtilal hareketinin yakında vuku bulacağını gösterir bir şeye tesadüf edilemez. Onun istediği şey, amele komiteleri teşkilatını itmam etmek, o devirde, bahriyeliler ve terhis edilmiş asker arasında devamlı propaganda yapılarak, ihtilalin olgun bir hale gelmesini beklemektir. Fakat inkılap ateşi ile tutuşan Liebknecht'in ve ondan daha ihtiyatlı fakat aynı derecede inkılâpçı olan Rosa Luxemburg'un mücadele başladığı zaman, ilk saftaki mevkilerini işgal edecekleri zaruri idi. İhtilal arabasının lüzumundan fazla çabuk gittiğini gören inkılâpçılar, bazen pek nankör fren vazifesini görmek mecburiyetindedirler.

Rosa Luxemburg'un 15 Kânunusani 1919'da öldüğü bugün de Rote Fahne'de intişar eden makalesinde akim kalan isyan hareketlerini tekrar gözden geçirerek diyordu ki: Ebert- Scheidemann ittifakını devirmemiz imkânı yoktu. Muzaffer olamazdık. Çünkü ameleler ve askerler kâfi derecede hazırlanmamıştı.

Bu da gösteriyor ki: umumiyetle ihtilal vaziyeti pek olgun değildi.

Spartakist hareketi akim kaldı. Çünkü teşebbüs mevsimsizdi. Zemin kâfi derecede hazırlanmamıştı. Aynı zamanda amele rehberleri pek zayıf ve mümaresesiz idiler. Fakat halk kitlelerinden yeni rehberler çıkacak ve zafere doğru yürüyeceklerdir. İşte zavallı **Rosa**, vakitsiz olduğunu bizzat anladığı bu inkılap teşebbüsüne iştirak etti. Çünkü başka türlü hareket edemezdi. Mademki mücadele bir kere başlamıştı, bir inkılâpçı olmak itibarıyla en ön saftaki mevkiini işgal edecekti.

15 Kânunusani 1919'da Eden Oteli önünde tevkif edildi ve pek caniyane bir surette öldürüldü.

Beş ay sonra cesedini Landwehr kanalında buldular. 13 Haziran'da amele ve halk kitlelerinden mürekkep bir cemm-i gafir onun tabutunu takip etti. Delik deşik olmuş vücudunu Friedrichsfelde) mezaristanına defnettiler. Fakat **Rosa** ölmedi! Onun ruhu, kapitalizm mücadelesine vücudunu vakfeden hemşirelerinin ve kardeşlerinin kalbinde yaşıyor. Hak ve hürriyet, saadet ve insaniyet uğruna bî-perva bütün hayatını veren kızıl Rosa, merhametsiz süngülerin keskin darbeleri altında vücudundan sızan kızıl kanlar içinde öldü. Cesedi fırlatıldı atıldı. Fakat müstakbel hür insaniyet, onun ismini hürmetle anacak, sosyalizm güneşinin kızıl ışıkları onun mezarını bütün sıcaklığıyla ısıtacak, ona nurdan bir zafer çelengi takacaktır.

Leman Sadrettin

Dâhilî Şüun

Mevhum bir Taklib-i Hükümet Davası

Nisan ortalarına doğru, polislin, müheyyiç bir gizli beyannameyi tabedilirken yakaladığı; ve bu vesile ile memlekette ihtilal çıkarmak isteyen bazı komünistleri tevkif ettiği şayi olmuştu. Bu haberdan birkaç gün sonra, Vakit gazetesi, ramazan münasebetiyle geceleyin çıkan bir nüshasında, mevzubahis beyannameyi neşretti. Bu vesika, her sene Bir Mayıs'ta, işçi kitlelerini vâsi mikyasta nümayişler yapmaya, burjuvazyaya muazzam kuvvetlerini göstermeye teşvik maksadıyla, her memlekette dağıtılması mutad olan beyannelere, makalelere müşabih ateşli bir hitabeden ibaret idi. Herkes meselenin bundan ibaret olmadığı ve polislin daha pek mühim şeyler ele geçirdiği zehabına kapılmıştı. Çünkü gazetelerde gizli kapaklı bir tarzda, mütemadiyen melanetkârâne ve caniyâne teşebbüsattan bahsolunuyordu.

Yine Nisan'ın son günlerinde, zabitanın bütün takayyüdatına rağmen, İstanbul'un dört bir tarafında binlerle beyannameler tevzi olunduğu işitildi. Ve yeniden birçok tevkifat yapıldı. Zabıta-i siyasiye kendi dirayet ve mahareti hakkında, efkâr-ı umumiyyede bir kanaat uyandırmak için, bu mesaili olanca tafsilatıyla matbuata ifşa ediyordu. Bu tafsilattan anlaşıldığına göre zabıtaya mensup bazı eşhasın iğfalatına kapılan gayet acemi birkaç genç mefkûrecinin, amelede şuurlu bir meslekî hareket uyandırmaya matuf bir teşebbüsü muvacehesinde bulunuluyordu. Bu işte, kasten izam edilmese, ehemmiyeti haiz hiçbir nokta yoktu.

Meselenin asıl garip ve garip olduğu kadar şayan-ı dikkat safhası bundan sonra başlar. Mayıs'ın ilk haftasını müteakip, kemal-i semahatle gazetelere verilen tafsilat içinde İstanbul işçi muhitlerinde tanınmış bazı amele cemiyetlerinin isimleri de geçiyordu. Bunların faaliyetine dair işçi mesailiyle alakadar olanların öteden beri bildiği birçok malumat, gazete sütunlarına, zabıta tarafından keşfedilmiş esrar şeklinde aksediyordu. Ve bu malumat kanaveçası üzerine yavaş yavaş bütün bir masal örülüyordu.

Bu masalı icat edenlerin tahayyül kabiliyetine diyecek yoktu. Memlekette uzaktan yakından, inkılab-ı içtimaî cereyanına karışmış olanların birçokları için, aynı dolambaçlı hikâyede oynayacak bir rol bulunmuştu. Zaten takip edilen maksadın, bu gibileri lekelemek ve bilhassa intihabat esnasında, faaliyetlerine set çekmek olduğundan kimsenin şüphesi kalmamıştı. Uydurma cihetleri göze çaracak kadar kaba bir tarzda olsa da, bu maksadı temin edecek bir eser vücut buluyordu.

Bir gün, bu iğrenç masalda, Aydınlık namının geçtiğini gördüğümüz zaman hiç hayret etmedik. Daha evvelki müşahadatımız, artık hayret etmemeye bizi alıştırmıştı. Belli başlı muharrirlerimiz de polislin istintakından geçti. Bütün bu iş o kadar az ciddiyetle idare ediliyordu ki kimseyi tehlikeli bir vaziyete ilka edebilmesini aklımızdan geçirmiyorduk. Bütün gayretlerin sahte bir telaş ihdas etmekten başka bir şeye yaramayacağına kani idik.

Çürük ve imtizaçsız bir malzeme yığınınını andıran bu hayalî kuru isnadat binasının cilasına, bütün İstanbul'da yalnız vilayetin en yüksek makamı aldandı. Ve büyük ekseriyeti memleketin en aziz ve en muhabbetli evlatlarından mürekkep, yekdiğerini tanımayan maznunlar kafilesini, sözde taklib-i hükümete teşebbüs ettikleri bahanesiyle hıyanet-i vataniye ithamı altında adliyyeye sevk ettirdi.

Meseleye vaz-ı yed eden İstanbul İkinci Ceza Mahkemesi, fezlekenin nasıl pamuk ipliğiyle dikilmiş olduğunu ilk nazarda fark etmişse de, kanun-ı muvakkatin bir maddesindeki sarahate binaen maznunların mevkufen muhakemelerine karar vererek, 24 Mayıs 339 Perşembe akşamı saat beşte, haklarında tevkif müzekkereleri ısdar etti. Bu nasiyeleri pak, vicdanları müsterih inkılâpçılar aynı gün, geç vakit, bileklerinde kelepçeler, zincirlerle bağlı bir kanlı katil sürüsü gibi, adliye dairesinden cinayet

tevkifhanesine sevk edildiler.

Dört celse devam eden mahkemenin tafsilatı etrafında, yevmî ceraide pek çok yazı yazıldığı için bunların burada tekrarından içtinap ediyoruz. Düşünceleriyle hislerinden, içtihatlarından başka hiçbir mesuliyetleri olmayan on beş Marksist, on beş gün zindanda çile çıkardıktan sonra, kanununkinden gayrı hiçbir telkine kulak asmayan asil mahkemenin, hak ve adle mukarin kararıyla, ahalinin hararetli alkışları ve “Yaşasın!” nidaları arasında, serbestilerine kavuştular.

Bu gürültü ve patırtıların inkılap fikirlerine vâsi bir propaganda zemini ihzar ettiğini şükranla tahattur ederek, kıssadan hisse çıkarmak kabilinden, bu bendin sonuna, bazı işgüzarların kaş yapayım derken göz çıkardıklarını kaydedeceğiz.

İşçilik Aleminde

İşçilerin teşkilat hayatında son zamanlar bir durgunluk, bir kararsızlık müşahede edilmektedir. Esasen aynı durgunluk iş sahasında da mevcut olduğundan, alın teriyle tehvin-i maişet edenlerden pek çokları işsiz kalmaktadırlar. İstatistik denilen içtimaî vaziyetleri adetlerle, münhanilerle göstermeye yarar usul, memleketimizde henüz hemen hiçbir sahada tatbik edilmediği için bu işsizliğin vüsâtı hakkında, maalesef, karilerimize bir fikir verecek miktarlar zikredemeyeceğiz. Yalnız on binlerle kol ve dimağ işçisinin çalışmak imkânından mahrum, feci bir halde bulunduğunu söylersek, hakikate sadık kalmış olacağımızdan eminiz.

Bu buhranlı vaziyetten, amele cemiyetleri pek ziyade müteessir oluyor, idame-i mevcudiyet hususunda çok güçlük çekiyorlar. Fakat bu muvakkat zahmetler, güçlükler kimseyi meyus etmemelidir. Pek büyük iktisadî işlere girişmek üzere bulunduğumuzu unutmamalıyım. Sulh imzalanır imzalanmaz bugünkü kararsızlık derhal zail olacak, içinde yaşadığımız kâbuslu devrenin ferdası geniş bir sınaî inkişafın arifesini teşkil edecektir. O vakit teşkilat sahasında şimdi bazılarının yaptığı sathi tahminlere hepsi de uymayan haller karşısında kalacağız.

Biz umumiyet itibarıyla, muhtelif amele zümre ve grupları arasında gayet müsait temayülâtın hâkim bulunduğunu, istihsal ettiğimiz malumattan istihraç etmekteyiz. Cemiyetleri şahsi ihtiraslarına alet edinmek kasdında olanlar adem-i rağbet yüzünden inhilal etmekte, işçilerin büyük ekseriyeti kendi saflarına yabancı olan eller tarafından idare olunan “Birliğin” iğfalatına karşı kemal-i vakar ile kulaklarını tıkamaktadır.

“Amele Birliği” yukarıdaki satırlarda bahsettiğimiz işsizlerden, kuvve-i maneviyesi tamamıyla kırılmış küçük bir kısmına melce teşkil eden bir müessese haline girmiştir. Bu biçareler, Birliği hükümetin himayesi altında bir cemiyet-i hayriyeye kıyas ederek resmî tazyikler sayesinde, kendilerine ve ailelerine bir lokma ekmek teminine medar olacak bir iş bulmak hülyasıyla buraya sığınmaktadırlar. Bu nevi ümitlerin daima tatmin edilemediği tedricen anlaşıldığından, bu acayip şekildeki rağbet de, çok geçmeden, zail olacaktır. Elyevm Birlikte mevcut faal işçiler, tramvay vatmanlarından bir kısmıyla, üç beş Şirket-i Hayriye müstahdemine münhasırdır. Her gün yeni yeni açılan dernekler, sırf gösteriş için yapılmış boş çerçevelerden ibarettir. Pek yakın olmasını temenni ettiğimiz inkişaf-ı iktisadîmiz başlayınca, işçiler küme küme, sınıf menfaatlerine uygun asrî teşekküller etrafında toplanacaklarından, bu boş çerçevenin de yıkılıp meydanı büsbütün serbest bırakacakları iki ile iki dört eder gibi aşikârdır.”

Tramvay amelesini; “Elektrik, Tünel ve Tramvay Cemiyeti” de cezbedemiyor. Zira, işittiğimiz doğru ise bunun idaresini deruhde etmiş olanlar arasında Amele Birliği’ne vasıtalık edenler bulunuyormuş. Tabii bu gibilerin hedefi cemiyetin kuvvet peyda etmesine mani olmaktır. Bu tarzda

menfur entrikalara bazıca olmak istemeyen şuurlu işçiler, işlerde bir vuzuh hâsıl oluncaya kadar, bî-taraf bir müşahit mevkiinde kalmayı tercih etmektedirler. Tramvay, Tünel ve Elektrik Cemiyeti'ne mensup olanların ekseriyetini kondüktörler teşkil ediyor. Silahtarağa Elektrik Fabrikası amelesi ise müstakil bir cemiyet vücuda getirerek beyannamesini vilayete vermiştir. Bin beş yüz kadar tramvay işçisi bu teşekküller haricinde bî-taraf bir vaziyette beklemektedir.

Şirket-i Hayriye amelesi birkaç ay evveline kadar “İşçi Fırkası” unvanı altında bir cemiyet etrafında toplu idi. Rehberler arasında imtizaçsızlık neticesi, nihayet bu fırka iflas etti. Bugün amele tamamıyla teşkilatsızdır. Üç beş kişiden maadası yeniden müstakil bir cemiyet tesis etmek azmindedir.

İstanbul'un en kalabalık amele şubesi olan Deniz Tahmil ve Tahliye Amelesi Cemiyeti de gittikçe inhilale yüz tutmaktadır. Şahsî menfaat mesailinden dolayı eski rehberlerin uzaklaşmasıyla başlayan buhran elan devam ediyor. Emin Efendi ismindeki iş başının cemiyet aleyhindeki propagandası muzır bir tesir ika etmekten hali kalmıyor. Tefrikalara meydan veren bu efendinin vücuda getirdiği, iş komisyoncuları ittihadı denmeye seza cemiyet, amelenin mühim bir kısmını cezbetmeye muvaffak olmuştur. Bu nevi rakip cemiyetlere karşı galebe çalmak için hükümetçe musaddak yegâne deniz cemiyeti olmak sıfatıyla, işi yalnız kendi karnesini hamil işçilere inhisar ettirmeye gayret eden “Tahmil ve Tahliye Cemiyeti” bu teşebbüsünde polisin muhalefetine çarpmaktadır. Öyle anlıyoruz ki, bütün bu tezebzübün, bu keşmekeşlerin ilk ve son sebebi, bu pek cahil ve şuursuz işçi arkadaşlarımızın başında, müstakim, malumatlı ve azimkâr bir rehber bulunmamasıdır. Yarın kendi aralarından böyle bir kılavuz zuhur eder etmez, bu dağınık sürünün menfaatlerini müdrük bir camia haline geleceği şüphesizdir.

İnşaat-ı Bahriye Cemiyeti ilk kuvvetiyle idame-i mevcudiyet ediyor. Fakat bu kâfi değildir. Olduğu hal üzere kalan her şey geriliyor demektir. Biz bu hareketsizliğin sebebini, sık sık amele için içtimalar, konferanslar yapılmamasında buluyoruz. İçtima ve konferans cemiyetlerin ruhu ve gıdasıdır. Azalarına bu gıdayı muntazaman vermeyen heyet-i idareler, en mühim vazifelerini ihmal etmiş olurlar, bu ataletin sonu inhilaldır.

Ekmekçiler Cemiyeti de kendisini aynı tenkitlere maruz kılacak bir uyuşukluk irae etmektedir.

İşçilerimizi ikaz niyetiyle yazdığımız bu satırlara, tersane ve Armstrong Vickers fabrikalarında çalışan amelenin de bir cemiyet yapmaya karar verdiklerini kaydetmeden, nihayet vermek istemiyoruz. Bunlar arasında da, mevcut bir teşekküle intisap lehinde telkinatta bulunanlar mevcut olduğunu işitiyoruz. Hiçbir tarafın amalına alet olmamak için, [bir kelime boşluk] tlerinin tamamıyla müstakil kalmasına itina etmelerini kendilerine halisane [bir kelime boşluk] ye ederiz.

Doktor

Şefik Hüsnü

Mürettebîn Cemiyeti'nin hal-i hazır buhranı zail olunca, onun hakkında düşündüklerimizi ayrıca yazacağız.

Adapazarı'nda Bir Mayıs

Adapazarı'nda Bir Mayıs, İmalat-ı Harbiye işçi arkadaşlarımızın gayretiyle hakiki bir surette tesid edilmiştir. Nümayişten sonra toplanan işçi ve halk kitlesi müteaddit arkadaşlarımızın ateşin hitabelerini dinlemiş, bilhassa “İşçi” namındaki bir piyesi alkışlar arasında seyretmişlerdir. Bu senenin en şayan-ı dikkat vakasını hemen hemen bu piyes ve Adapazarı'ndaki bu hareket teşkil etmiştir.

“İşçi” piyesi mevzu itibarıyla sekiz saat iş ve intihabatta amelenin vaziyetini müdafaa ediyor. Bu

ufak tiyatro kemal-i muvaffakiyetle ve pek çok yerleri alkışlarla kesilerek devam etti. Seyircileri teşkil eden azîm kitle: İmalat-ı Harbiye işçileri, tren işçileri, köylüler, ahali ve heyet-i askeriye idi. **“Bütün dünya işçileri birleşiniz!”** cümlesini havi bir büyük bayrak bütün bu kalabalığın üstünde dalgalanıyordu.

Evvela bütün bu hazırûn muzıkanın İstiklal Marşı’nı kaimen dinlediler. Biraz sonra sahnede serapa kızıklar giyinmiş bir küçük yavru görüldü. **“Aydınlık”**ın Bir Mayıs nüshasında intişar eden Yaşar Nezihe yoldaşın (Bir Mayıs İçin) unvanlı şiirini bütün işçi ve halk kitlelerine karşı bağırarak okudu.

Şimdi sahnenin perdesi kalkmıştı. İşçi ve Çiftçi İttihadı’nın timsali çekiç ve orak kızıl güneşin ateşin şuaları arasında parlıyordu. Bir grup genç işçi sahnede görüldü, bu esnada muzıka **“Enternasyonal Marşı”**nı çalmaya başlamıştı. Bütün hazırûn ayağa kalktılar. Bir alkış tufanı işçi sınıflarından erkân-ı askeriye grubuna kadar uzadı. Marş nihayete kadar büyük bir vecd ve iştiyakla dinlendi.

Tiyatro epey sürmüştü. Son perde gayet heyecanlı bitti. Örsünün başında bir demirciyi temsil eden genç sanatkâr bağırıyordu:

– “Biz reyimizi bize vereceğiz; işçi ve köylünün menafiini müdafaa edenlere vereceğiz...”

Şimdi artık bütün arkadaşlar besteledikleri “Karl Marx Türküsü”nü söylüyorlar:

Senin çizdiğin izde

Geliyoruz arkandan

teraneleriyle büyük insanın namını tebcil ve gittikleri yolu işaret ediyorlardı.

Aydınlık; Adapazarı işçi arkadaşlarımızı en samimi bir takdirle selamlar.

* * *

Varid olmuştur:

Anadolu ve İstanbul işçi ve inkılâpçalarına

Arkadaşlar,

Partimiz reis ve kâtib-i umumîsinin ve bazı azalarının maruz kaldıkları asıl ve esastan ârî, ağır ithamat altında, tevkif edildikleri zaman hissettiğiniz derin teessürü; ve bilahare mahkemenin adilâne beraat kararı üzerine ateşin tebrikâtınızı bildiren birçok telgraf ve mektuplarınızı aldık. Bunlar bizim için kıymetli bir teselli membaı teşkil ettiler. Memleketimizin her tarafında mücadelemizi pek yakından takip ve takdir eden, sizin gibi yolumuzun şuurulu ve hisli yolcuları bulunduğunu, büyük bir cesaret-i medeniye ile ibraz ettiğiniz bu asar-ı tesanüdden istidlal etmek bize çektiğimiz bütün acıları unutturdu. Ve kalbimizi ümit ile doldurdu. Milletimizin selametine ve kati kurtuluşuna isal edeceğine iman ettiğimiz mücahedemizde devam etmek için, tatlı ve samimi sözleriniz, kuvve-i maneviyemizi iki kat daha artırdı.

Her birinize ayrı ayrı teşekküratımızı iblağ etmeyi gönlümüz arzu ederdi. Fakat buna imkân-ı maddi bulamadığımızdan affınızı diler, memleketimiz işçileri arasında sıkı bir tesanüde her zamandan ziyade ihtiyaç olduğunu hatırlatarak bu aleni teşekkürümüzün kabulünü rica eder; cümlelerinizi hararetle kucaklarız.

Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Partisi namına

Kâtib-i Umumî Doktor Şefik Hüsnü

Kadınlar Aleminde

“Kadınlar Halk Fırkası” münasebetiyle..

İçtimaî inkılâp taraftarı olmak itibarıyla, her uyanıklık hareketini, hak ve hürriyet uğrunda her teşebbüs ve mücadeleyi samimiyetle karşılayacağımız pek tabiidir. Ancak en tumturaklı ve cazip programlarla ortaya atılan her teşebbüsü tetkik ve tahlil ederek, mahiyeti, lüzum ve ehemmiyeti ve derecesi muvaffakiyeti hakkında doğru bir fikir edinmeden alkışlamak da mesleğimize muvafık değildir. Bunun içindir ki, son günlerde, Kadınlar Halk Fırkası ismiyle ortaya atılan cemiyet için de aynı suretle hareket edeceğiz.

Bu fırkanın neşrettiği programı, müteşebbislerinin muhtelif gazete ve mecmualardaki beyanatını okuduk, tetkik ettik ve bu tetkik ve tahlilimizden çıkardığımız neticeler şunlardır:

1- Dileklerinden en başlıcası, kadınların erkeklerle samimi ve sıkı bir surette iştirak-i mesaisini temin olan hanımlar, erkeklerden ayrı, sırf kadınlara mahsus bir fırka teşkil etmeleriyle, bizzat müdafaa ettikleri esaslara muhalif hareket etmiş oluyorlar ki bu cidden şayan-ı teessüftür. Terakki ve teali hususunda rehber-i hareket ittihaz etmeye mecbur olduğumuz memleketlerde bu şekilde, sırf kadınlara mahsus bir fırka tanımlıyoruz.

2- Kadınlar Halk Fırkası da, şimdiye kadar teşekkül etmiş bütün cemiyetler gibi gayet cazip ve vâsi bir programa maliktir. Filhakika bu fırka; kadınları ev idaresi ve çocuk terbiyesi gibi vezaif-i asliyelerine alıştıracak, mahallat arasında himayesiz bir surette koşup oynamakta olan küçük çocukların terbiyevi ve sıhhi bir surette neşv ü nemasını temin için çocuk bahçeleri tesis edecek, cehalet ve taassupla mücadele eyleyecek, erkekle kadın arasındaki müsavatsızlığa nihayet verilmesi, aile ve nikâh kanunlarımızda kadının hakkı ve haysiyeti gözetilmesi için uğraşacak, Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar hemşireler gönderip Anadolu hemşirelerimizi garbın terakkiyat-ı hâzırasına alıştıracak, kendilerini tenvir, hayatlarını tanzim ederek aile teşkilatına yardım edecek, sokaklarda terk edilmiş kadid şeklindeki insan yavrularını sefaletten kurtarmak için, ırza'haneler, yetimhaneler açacak... ilh.

Ne kadar insanî bir endişe, yüksek bir ruh ile ve vâsi bir karîha ile çizilmiş bir program değil mi?

Maalesef Kadınlar Halk Fırkası bunlardan hemen hiçbirini yapamayacaktır. Çünkü kendi mahiyetini sarahatle tayin etmiş değildir. Ve bu azîm olduğu kadar mütenevvi işleri başaracak vesaite de malik değildir.

Bu cemiyet memleketin başlıca vahim marazlarını esasından teşhis etmiş ve bunlara çare ararken büyük bir nüfuz-ı nazar göstermiş münevver bir taazzuv olmak iddiasındadır ki bununla siyasi bir fırka olduğunu kabul etmiş oluyor. Müteşebbislerinin buraya dercettiğimiz muhtelif beyanatu bu nokta-i nazarı teyit ediyor:

“Son harp ve son hadisat göstermiştir ki vatanımızda teessüs eden Halk Hükümeti devrinde Millet Meclisi'nde bir iki kadın mebus bulunsaydı her halde milletimiz ve neslimiz bundan çok fayda görecekti.”

“Kadın, asırlardan beri esir ve âciz hayatını kanun-ı tabiî zannederek lakayt ellerde sürüklendikten sonra kendi varlığını idrak etmiş, haysiyet ve vakarının, huzur ve saadetinin haklarını talep ediyor. Ve büyük Gazi'nin bila-tefrik bütün evlad-ı vatani davet ettiği Halk Fırkası'na – kendisi de bu toprağın en tabiî bir evladı olmak itibarıyla – iltihak etmekte tabiî bir hak görüyor.”

Diğer cihetten aynı mesul makamlar, yeni fırkanın, siyasî cereyanlara dâhil olmak arzu etmediğini, herkese kadınların mebus ve nazır olmak istediği telakkisini veren hodkâm bir faaliyetin nüvesi olmadığını aynı katiyetle beyan ve ilan ediyorlar.”

Bu mütenakıs beyanattan biz öyle anlıyoruz ki Kadınlar Halk Fırkası, ne bir siyasi fırkadır, ne sendikadır, ne de bir cemiyet-i hayriyedir.. Mahiyetini tayin etmek pek müşkül, garibü's-şekl bir cemiyettir ve bunun içindir ki programındaki maddelerden hiç olmazsa bir kısmını tahakkuk ettirebilecek kabiliyet ve iktidara malik değildir.

Bu işe teşebbüs eden hanımlar, hakikaten Türk kadınının sefalet ve esaretinden kurtulmasını istiyorlarsa; ibhm bulutları arasında uçmaktan, bir takım hayalat peşinde koşmaktan vazgeçerler, vaziyet ve hadisatı olduğu gibi görürler ve anlarlar ki:

Memleketimizde şahidi oldukları acıklı aile felaketlerinin hakiki sebebi lakayt ve gelişigüzel terbiyemizin neticesi değildir.

Ve münferit ıslahat ve teşebbüslerle, bir takım yarım tedbirlerle, her memlekette mahiyetleri pekâlâ malum olan cemiyat-ı hayriyelerle umumi olan sefalet ve esareti ortadan kaldırmanın, kadının içtimaî ve siyasî haklarını tanıtmının imkânı yoktur.

Bunun için bir takım umumi ve içtimai ıslahata ihtiyaç vardır ve ancak, erkeklerle beraber kadınların, – yalnız bir zümre-i münevverenin değil, – bütün kadınların saadet ve hürriyet hakkını tanıyan siyasi bir fırka, hükümet kuvvetiyle bu ıslahatı tahakkuk ettirebilir.

İşte bunun içindir ki kadınlarımız erkeklerden ayrı bir fırka veya gayr-ı kabil-i icra vâsi programlı bir cemiyet teşkil edeceklerine, erkekle beraber kadının hakk-ı hayatını tanıyan siyasi bir fırka etrafında toplanmalı, eğer böyle bir fırka mevcut değilse bile, erkek kardeşleriyle müştereken bunun teşekkülüne ve kuvvetlenmesine çalışmalıdırlar.

Ancak o zamandır ki hakiki kurtuluş yolunda emin hatvelerle yürümüş olduklarına ve arzularının er geç tahakkuk edeceğine kani olabilirler.

S. C.

Haricî Şüun

Bulgaristan Hadisatı

Bulgaristan'daki ani darbe-i hükümetin manası nedir? Vekayi ve hadisatın muhtemel inkişafatı hakkında şimdiden bir fikir edinebilir miyiz? Üç seneden beri mevki-i iktidarda bulunan ve son intihabatta 246 mebustan 212'sini elde etmek suretiyle kahir bir ekseriyet kazanan Çiftçi Fırkası'nın, iki ay sonra, hiç beklenilmeyen bir surette ani olarak sukut etmesi ne ile izah edilebilir?

Bizi en ziyade alakadar eden mesele, bugünkü hükümetin ne gibi tertibat-ı hafiyeye sayesinde, nasıl kurnazca tedbirlere müracaat ederek Stamboliyski hükümetini devirdiği meselesi değildir. Asıl mühim ve tetkike muhtaç olan nokta, bugünkü Bulgaristan'ın içtimai bünyesi, muayyen ve içtimai sınıfları temsil eden siyasi fırkaların kuvvet ve programları ve halk nazarındaki mevkiileridir.

Bulgaristan, Balkan hükümetleri arasında, hatta Türkiye'ye ve birçok diğer memleketlere nazaran hayat-ı siyasiyenin en çok inkişaf ve siyasi mücadelelerin, fırka münazaalarının en şiddetle cereyan ettiği meşrutî bir memlekettir.

Bulgaristan, herkesin malumu olduğu üzere ziraî bir memlekettir. Ve bu itibarla gayet tabii olarak orada mevcut olan siyasi fırkaların en mühimi zürrai temsil eden fırkadır. Çiftçilerin büyük bir kısmını ihtiva eden ve **Çiftçi İttihadı** ismi verilen bu firkanın başında Stamboliyski bulunuyordu. 1921 senesinde azasının adedi 121,000 olan bu firkada, bilhassa mevki-i iktidara geldikten sonra mutavassıt ve zengin

çiftçiler epeyce mühim bir yekûn teşkil ediyorlarsa da ekseriyeti küçük çiftçilerden mürekkep olduğundan dolaydır ki bu küçük çiftçiler fırkasıdır. Ve bu sıfatlarıdır ki, çiftçilere: ağır vergilerin azaltılması, küçük çiftçilere ve hiç araziye malik olmayan zürraa toprak, ihtikâr ve murabahacılığa karşı kanunlar, komünlere vâsi muhtariyet, siyasi hakların tezyidini vaat eden bir programla mevki-i iktidara gelmişti.

Çiftçi Hükümeti'nin bu kanun ve ıslahatlarının büyük bir kısmı, küçük çiftçileri aldatmak ve avutmak gayesiyle tertip edilmiş olan bir takım yarım tedbirlerdir. Bundan evvel mevki-i iktidarda bulunan burjuva fırkalarından, hükümetlerden hiçbiri halkı, Çiftçi Hükümeti kadar maharet ve muvaffakiyetle aldatamamıştı.

Hükümete geçtiği zamandan beri Çiftçi Fırkası'nın içtimai teşekkül ve siyasetinde büyük tebeddüller olmuştur. Mutavassıt ve zengin çiftçiler Çiftçi İttihadı'nda bir ekalliyet teşkil ettikleri halde, gittikçe daha büyük bir rol oynamışlardır.

Memleketi harbe sokan ve sefaletten sefalete sürükleyen eski burjuva partilerinin halk nazarındaki sukutu sayesinde mevki-i iktidara gelebilen Çiftçi Hükümeti'nin ilk mühim icraatı vesait-i nakliye amelesi grevinin kanlı bir surette bastırılması oldu. İki ay devam eden bu tatil-i eşgale 20,000'den fazla şimendifer, posta ve telgraf amelesi iştirak etmişti. Hükümet Komünist Partisi'ni kanun harici koydu. Binlerce komünist ve grevciler hapse atıldı, mahkûm edildi. Amele gazeteleri kapatıldı. Hülâsa Çiftçi Hükümeti amele sınıfını ve teşkilatlarını kan içinde boğmak istedi ve bu teşebbüsünde bütün burjuvazi kendisine zahîr oldu.

Siyasi hakların tezyit edileceğini vaat eden Çiftçi Hükümeti hürriyet-i siyasiye ve meşrutiyete ilk mühim darbeyi bizzat kendisi vurdu ve herkesten ziyade hürmet edeceğini ilan ettiği irade-i milliyeyi ayaklar altında çiğnedi. Filhakika, 1920 intihabı neticesinde, ekseriyeti temin etmek için, parlamento (Sobranie)den 9'u komünist olmak üzere 14 muhalif mebusu ihraç etmişti.

Kendisine kahir bir ekseriyet temin eden son Mayıs intihabatından evvel, intihabat kanununda mühim tadilat yaptı ve usul-ı nisbiyi lağvetti ki bu, Komünist Fırkası'na mensup amele ve çiftçi ekalliyetlerinin hakk-ı temsilden mahrumiyetlerini mucip oldu.

Çiftçi Hükümeti'nin iktisadi ve mali sahadaki icraatına gelince bu da pek irticakârâne yani geniş işçi ve çiftçi kitlelerinin aleyhinde olmuştur. Filhakika Çiftçi Hükümeti bi'l-vasıta vergileri 150'den 2000 milyon levaya çıkardı.

Bu vergiler yalnız şehir amelesini değil, aynı zamanda küçük ve fakir köylüleri de eziyordu. Çünkü onlar muhtaç oldukları şeylerin büyük bir kısmını ve hatta istihlâk ettikleri buğdayın bir kısmını pazardan almak mecburiyetindedirler. Hâlbuki bila-vasıta vergiler, büyük ve mutavassıt arazi vergileri gayet cüzi bir miktarda tezyit edilmişlerdir.

Çiftçi Hükümeti'nin, ziraî siyaseti, eski burjuva partilerine mensup olan bazı büyük malikâne sahiplerinin arazisine vaz-ı yed etmek ve komünlerin arazisini zengin ve bazı mutavassıt çiftçilere vermekten ibaret kalmıştır.

Çiftçi hükümeti, bunlardan başka (*mecburî sa'y*) şeklinde kurun-ı vustaî bir vergiyi ihya etti ki şehir ve köy zenginleri tabiatıyla bu angaryadan yakalarını kurtarıyorlardı.

Sonra, harp esnasında ihtikâr ve murabahacılığa karşı yapılan tedbirleri kaldırdı; zirai mahsulâtın ihracatı için inhisar ve sendikalar tesis etti ve bu müesseseleri Çiftçi İttihadı'na dâhil olan mutavassıt ve zengin çiftçilerin eline bıraktı.. Harp esnasında büyük servetler yapan harp zenginlerine vâsi krediler

verdi. Çiftçi Hükümeti, zirai mahsulât ticaretini şehir burjuvazisi elinden almakla Çiftçi İttihadı ile eski burjuva partileri arasında mevcut zıddiyeti teşdit etti ve en nihayet, sağ cenah hasımlarına, yani Bulgaristan'ın harbe girmesinden ve bugünkü feci vaziyete düşmesinden mesul olan eski burjuva partilerine kati bir darbe vurmak için, milletin reyine müracaat ederek onların şeflerini mahkûm ve tevkif etti.

İşte, üç senedir Bulgaristan'ın mukadderatına hâkim olan ve nihayet son darbe-i hükümetle sukut eden Çiftçi İttihadı ve Çiftçi Hükümeti'nin kuvveti, icraatı ve mevkiî ve akıbeti...

Şimdi de, Çiftçi İttihadı'na muhalif olan iki esaslı kuvvet: Komünist Fırkası ile son darbe-i hükümetin amili olan şehir burjuvazisi bloğu hakkında bir fikir vermek istiyorum.

Evvela Komünist Partisi'nden bahsedelim.

Bulgaristan'da Komünist Partisi, diğer birçok memleketlerin aksine olarak hakikaten amele ve köylü kitlelerinin yegâne partisidir. Komünist Partisi şehirlerde birinci derecede, köylerde, Çiftçi İttihadı'ndan sonra ikinci derecede kuvvetli siyasi fırkadır. (Geniş Sosyalistler) ismi verilen sosyal-demokrat partisi – ki mütarekeden sonraki temerküz kabinesinde üç nazır bulunduruyordu – amele mensuplarından büyük bir kısmını kaybetti. 1920 intihabatında 80,000 rey topladığı halde son intihabatta ancak 40,000 rey kazanabilmiştir. Hâlbuki 40,000 azaya malik olan ve intihabata azami programı ile iştirak eden Komünist Partisi 1920'de 184,000, sonraki intihabatta 230,000 rey kazanmıştır.

Reylerin mecmuu 995,000 olmasına nazaran, demek Komünist Partisi mecmu-ı reylerin dörtte birini kazanmıştır ki bu, dört burjuva ittihadı bloğunun kazandığı reylerin mecmuundan fazladır. 40,000'den fazla azaya malik olan sendikalar umumî ittihadı doğrudan doğruya Komünist Partisi'nin tesiri altında olduğu gibi diğer bazı müstakil işçi ve memur sendikaları ve bütün çalışkan halk kitleleri ve bilhassa mağdur Türk ekalliyeti üzerinde büyük bir nüfuzu vardır. Komünist Partisi'nin bundan evvelki Sobranie'de 41 azası vardı. Stamboliyski diktatörlüğünden evvel en mühim şehirlerin belediyeleri komünistlerin elinde idi. Ve bugün, vaktiyle Çiftçi İttihadı'na dâhil olan köyler, tazyik ve tedhiş politikasına rağmen, komünist olmuşlardır.

Komünist Partisi'nin geniş halk kitleleri üzerinde gittikçe ziyadeleşen bu nüfuz ve tesirinin sebebi; bu yegâne ve hakiki işçi ve çiftçi partisinin daima çalışkan halk kitlelerinin menafiini müdafaa etmesi ve memleketi sefalet ve harabîye sevk eden irtica fırkalarına karşı daima mücadele etmesi, kati bir icraat programıyla meydan-ı mücadeleye atılmış olmasıdır. Bulgaristan hadisatının inkişafında gayet mühim ve kati bir rol oynayacağı muhakkak olan Komünist Partisi hakkında esaslı malumat vermeyi başka sayımıza bırakarak, son darbe-i hükümette amel-i hakiki olan burjuva bloğundan da biraz bahsedeceğim:

Bulgaristan'da da, burjuva partileri, diğer memleketlerde olduğu gibi bilhassa şehir ticaret, sanayi adamlarını, mâliyûnu, kısmen sanatkârları, bir kelime ile istihsal ve mübadele vasıtalarının sahiplerini temsil eden fırkalarlardır. Bulgaristan'da, burjuva partilerinin çiftçiler arasında bugün hemen hiç nüfuzu kalmamıştır. Bu vaziyet, memleket ahalisinin yüzde 80'i köylerde ikamet etmesine nazaran, bu burjuva fırkalarının sağlam esaslar üzerine istinat etmediklerini ve memleketin siyaset-i umumiyesine meşrutî vasıtalarla değil, bugün olduğu gibi, ancak suni ve cebri tedbirlerle hâkim olabileceklerini gösterir.

Mütarekeye gelinceye kadar, memleketi kırk seneden beri yalancı ve aldaticı siyasetle idare eden, zaman zaman hükümât-ı merkeziye veya itilaf zümresine hizmetkârlık eden bu burjuva partilerinin memlekette büyük bir nüfuzları kalmamıştır.

Hatırlardadır ki burjuva partileri, bundan yedi sekiz ay evvel, Vrangal askerleri ve bazı faşist çeteleri muavenetiyle hükümeti devirmeye kalkışmışlarsa da, Komünist Partisi'nin teyakkuzu sayesinde bu teşebbüsleri akim bırakılmıştı.

Halk üzerindeki nüfuz ve tesirlerinin pek çok azalmasının delillerinden biri de son intihaplardaki kazandıkları reylerin mukayesesidir. Çiftçi İttihadı ve Komünist Partisi pek çok rey kazandıkları halde burjuva partileri bilakis kaybetmişlerdir. Filhakika 1920 intihabatında 252.000 rey kazanan bu fırkalar son intihabatta ancak 219.000 rey alabilmişlerdir.

İşte son darbe-i hükümet ordu tarafından müzaheret gören bu burjuva partileri tarafından hazırlanmış ve mevki-i fiile konulmuştur. Ekseriyeti darülfünuncu olan nazırlar Çarlık taraftarlığıyla meşhurdurlar. Son intihabatta yalnız başına 437.000 rey kazanan Çiftçi İttihadı Hükümeti'nin bir lahzada çerden çöpten yapılmış bir ev gibi yıkılması ve hükümeti ele alan yeni hükümet kuvvetlerine karşı ciddi bir mukavemet göstermemesi o kadar şayan-ı hayret değildir. Çünkü evvela bu darbe-i hükümet askerlerin ve Makedonya muhtariyetçilerinin faal müdahaleleriyle arazilerinden mahrum kalan büyük toprak sahiplerinin ve milletçi ve mütefekkirlerin müzaheretleriyle yapılmıştır; malum olduğu üzere Stamboliyski, bütün haricî gailelerden kurtulmak için İtilaf hükümetlerinin bütün emirlerine inkıyad etmiş ve komşularıyla hoş geçinmek için Bulgar komitecilerine karşı şiddetli tedbirler almıştı. Fakat o Bulgar nasyonalistlerini tazyik ettikçe onların da Stamboliyski'ye karşı gayz ve kinleri artıyordu. 12 sene evvel, İstanbul payitaht olmak üzere büyük bir şark imparatorluğu üzerinde hâkim olmayı tahayyül eden haris Bulgaristan bugün, her biri emperyalist emeller peşinde koşan üç komşu arasında sıkışmış ve Adalar Denizi'nde bir mahreç dilenmekle meşgul kuvvetsiz bir devlet haline gelmiştir. Makedonya Sırplarla Bulgarlar elindedir.

Bulgar mütefekkirleri, bu mesut mazi hatıralarını, gayet mahirane bir surette Stamboliyski'ye karşı millici propagandası olarak kullanmışlardır.

Stamboliyski, bütün düşmanlarına rağmen mevkiini muhafaza edebilirdi. Çünkü ahalisinin azîm ekseriyetini teşkil eden çiftçiler üzerine istinat ediyordu. Fakat küçük çiftçiler lehinde birçok ıslahat yapacağını vaatle mevki-i iktidara gelen Stamboliyski hükümeti, yukarıda izah ettiğimiz gibi, mutavassıt ve zengin çiftçilerin lehine ıslahat ve icraatta bulunmuş ve fakir ve küçük çiftçiler, Stamboliyski diktatörlüğü altında hemen hiçbir şey kazanamamışlardır. Diğer cihetten ordu; İtilaf Devletleri'nin arzularına muvafık olarak, münhasıran meslekten yetişme askerlerden değil, kura usulüyle toplanmış efrattan teşekkül etmiş olsaydı, zannediyoruz ki her şeye rağmen, darbe-i hükümet muvaffakiyetle neticelenemeyecekti.

Biz bu tetkikimizden şu neticeyi çıkarmak istiyoruz. Kralın nazırların tayinini tasdik etmesinden dolayı sadece bir tebeddül-i hükümet mahiyeti verdiği son Bulgar ihtilali, sarahaten mürteci bir hükümettir.

Stamboliyski, şüphesiz diktatörce hareket ediyordu. Fakat aynı zamanda bir ıslahatçı idi ve kendine halkçı ve burjuvazi düşmanı süsü veriyordu. Bütün arazi sahiplerinin topraklarını kanuni bir surette köylüler arasında taksim etmişti. Topraklarından mahrum edilen bu koca kanlı burjuvalar yeni hükümetin en emin birer istinatgâhı olacaklardır.

Herhalde yeni darbe-i hükümet; evvela Rus İnkılâbı sonra Bulgar Komünist Partisi için bir tehdittir. Yeni başvekilin Sovyetler ve Bulgar komünistleri aleyhindeki beyanatı ve hükümetin icraatı buna delildir.

Çok muhtemeldir ki, yeni hükümetin ilk mühim icraatı ziraat kanununu tadil ve burjuvalara yükletilen vergileri kaldırmak olacaktır. Eğer bu kanunun muhafazası veya lağvı harb-i dâhilîye sebebiyet verecek olursa bu, sarîh bir surette bize ispat edecektir ki bir mülkün bir sınıftan diğerine kati ve sabit bir surette intikali, ancak, müteneffî olan sınıfın, şedit bir mücadele esnasında kazancını büyük fedakârlıklarla ödemesiyle mümkün olacaktır. Fakat, her ne olursa olsun, biz, bütün tetkikat ve muhakemata istinaden diyoruz ki:

Muvakkat burjuva hükümeti veyahut onun yerine geçecek olan burjuva bloğu hükümetinin veya hükümetlerinin mevki-i iktidarda uzun müddet kalıp kalamayacakları meselesi, bilhassa Komünist Partisi'nin hatt-ı hareketine bağlıdır. Bu burjuva hükümeti hadd-i zatında dâhilî ve haricî siyasetinde geniş çiftçi ve işçi kitlelerinin aleyhinde mürteci bir politika takip edeceklerdir. Bunların meşrutî vasıtalarla mevki-i iktidarda kalmalarını yukarıda izah ettiğimiz sebeplerden dolayı mümkün bulmuyoruz. Ancak askerî diktatörlük sayesinde mevki-i iktidarda kalabilmeleri kabil olabilecektir. Ve bu müddet Komünist Partisi'nin bu yeni vaziyet karşısında takip edeceği hatt-ı harekete bağlıdır.

Bulgaristan'da en mühim, en nüfuzlu; ve geniş halk kitlelerine istinat ettiğiinden en esaslı siyasi teşkilat olan Komünist Partisi iyi bir taktik kullanacak ve azim ve metanetle hareket edecek olursa yeni burjuva hükümetleri az bir zamanda işçi ve çiftçi kitleleri tarafından kovulmaya mahkumdurlar.

Biz bu partinin son hadiseler karşısında aldığı vaziyeti henüz bilmiyoruz. Yalnız tahmin ediyoruz ki bu fırka, Çiftçi İttihadı'nın sol cenahını teşkil eden fakir çiftçilerle birleşerek (amele köylü hükümeti) teşkili için teşebbüs edecektir. Çünkü daha iptidasında vaziyete faal bir surette müdahale etmeyecek olursa burjuva hükümeti kuvvetlenecek ve faşist tedbirlerle Komünist Partisi'ni ezmeye teşebbüs edecektir. Fakat her ihtimalde, bu son darbe-i hükümet; Balkanlar'da akıbeti şimdiden pek de kestirilemeyen mühim hadiselere sebebiyet verecektir.

Suadiye – 18 Haziran 923

Sadrettin Celal

Lozan Konferansı Hakkında

Mecmuamızın sayfaları bağlandığı sırada sulhun akdedildiğini haber aldık. Ve Lozan Konferansı hakkındaki bu sayımız için hazırladığımız makaleyi – önümüzdeki haftalar zarfında sulh şeraiti hakkında mütemmim malumata destres olacağımızdan – daha esaslı ve tam bir surette karilerimize arz etmek üzere gelecek sayımıza bıraktık.

“Ruhr” meselesi hakkındaki makalemizle diğer bazı yazılarımız, münderecatımızın kesretinden gelecek sayımıza kalmıştır.

Komünist Beyannamesi

“Aydınlık Külliyyatı”nın dokuzuncu sayısını teşkil eden “Komünist Beyannamesi” intişar etmiştir. İlmî sosyalizmin şanlı müessisleri Karl Marx ve Friedrich Engels tarafından telif edilen bu şaheserin mütalaası yalnız içtimai inkılap taraftarlarına değil, felsefe ve içtimaiyatla işğal eden herkese borçtur. Fiyatı 10 kuruştur.

Cihan Biraderler Matbaası. Müdür-i mesulü: **Sadrettin Celal**